

”SUOMESSA TASAVERTAISIA KAIKKI IHMISET”

Pakolaistaustaisten miesten antamia merkityksiä Kompassi-menetelmän osa-alueille

Ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon opinnäytetyö

Sosiaalialan kehittäminen ja johtaminen

Visamäki, syksy 2019

Hanna Turunen

VISAMÄKI

Sosiaali- ja terveysalan kehittäminen ja johtaminen

Tekijä	Hanna Turunen	Vuosi 2019
Työn nimi	”SUOMESSA TASAVERTAISIA KAIKKI IHMISET” Pakolaismiesten antamia merkityksiä Kompassi-menetelmän osa-alueille	
Työn ohjaaja	Outi Välimaa	

TIIVISTELMÄ

Opinnäytetyössäni on tavoitteena löytää Kompassi-menetelmän eri osa-alueille Suomessa alle kolme vuotta olleiden pakolaismiesten antamia merkityksiä. Kompassi-menetelmä koostuu osioista työelämä, terveys, psyykinen hyvinvointi ja toimintakyky, arjen hallinta, talous, osallisuus ja sosiaalinen tilanne.

Työni taustalla on eteläsuomalaisen keskikokoisen kunnan kehitteillä oleva Kotokompassi kotoutumisen seuraamiseksi. Valitsin aiheen, koska se koskettaa omaa työtäni sosiaaliohjaajana pakolaisten kanssa.

Tutkimuksen aineisto koostuu kuudelle pakolaismiehelle tekemästäni Kompassi-kyselystä. Kyselyä tehdessäni selvitin miesten antamia merkityksiä Kompassin osa-alueille.

Työni on laadullinen tutkimus. Aineistoni analyysiin olen käyttänyt kategorisointia. Tutkimuksen tuloksissa miehet kertoivat Kompassin osa-alueille erilaisia merkityksiä. Kompassi oli hyvä keino kerätä aineistoa ja käyttää keskustelun välineenä.

Analyysi paljasti miesten antamat merkitykset, jotka vaihtelivat osin siitä, miten suomalaisessa kulttuurissa ajattelemme arjen asioista. Tutkimusta tehdessä huomasin, että kysymykset kannattaa asettaa oikein, jotta saadaan halutut vastaukset.

Avainsanat Kompassi-menetelmä, pakolaismies, kotoutuminen

Sivut 45 sivua, joista liitteitä 1 sivu

Name of degree programme
Campus

Author	Hanna Turunen	Year 2019
Subject	"ALL PEOPLE ARE EQUAL IN FINLAND" Meanings given by refugees to the Compass method	
Supervisors	Outi Välimaa	

ABSTRACT

In my thesis my goal is to find meanings for Kompassi-method's sections. I interview six men who have been in Finland under three years and they all are refugees. Kompassi-method have six main parts. Those parts are work, health, mental well-being, control of everyday life, own economic and co-partnership.

I choose this subject because I work with refugees.

My thesis is qualitative research. In my thesis material analysis is categorization. Kompassi is a great method to collect material ja use it as a help in conversation.

I made Kompassi-method to six men and I try to ask what kind on meanings men gave to Kompassi-methods different sections.

In my research I noticed that some meanings then refugee men give to things are different than Finnish meanings. I noticed then I needed to ask right kind of questions to get answers to questions.

Keywords Kompassi-method, men as a refugee, integration

Pages 45 pages including appendices 1 page

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	1
2	KOMPASSI-MENETELMÄ	1
3	KOTOUTUMINEN JA KOTOUTTAMINEN	3
3.1	Kotouttaminen	4
3.2	Kotouttamispalvelut kunnassa.....	5
3.3	Kotoutuminen	6
3.4	Kotoutumisen seuranta.....	7
4	MAAHANMUUTTAJA JA PAKOLAINEN.....	9
4.1	Pakolaismiehet	11
4.2	Akkulturaatio, kulttuuri ja osallisuus.....	13
5	AIKAISEMMAT TUTKIMUKSET	15
6	TUTKIMUKSEN METODOLOGIA	17
6.1	Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymys.....	17
6.2	Laadullinen tutkimus.....	17
6.3	Toiminnallinen tutkimus	18
6.4	Tutkimusaineisto	19
6.5	Analyysimenetelmä.....	19
6.6	Analyysin toteutus.....	20
6.7	Tutkimuksen luotettavuus.....	20
7	TUTKIMUSTULOKSET	22
7.1	Terveys	22
7.2	Minä ja perhe	23
7.3	Koti	24
7.4	Ystävät ja kaverit	25
7.5	Ystävystyminen suomalaisten kanssa	26
7.6	Työ.....	26
7.7	Raha.....	27
7.8	Etuudet.....	28
7.9	Lainat.....	29
7.10	Suomen kieli ja kansalaisuus	29
8	JOHTOPÄÄTÖKSET	30
9	POHDINTA.....	37
	LÄHTEET	40

Liitteet

Liite 1 Suostumuslomake

1 JOHDANTO

Opinnäytetyöni idean sain kunnasta, jossa työskentelen. Maahanmuuttajien lisääntynyt määrä herätti keskustelua siitä, miten kotouttamistyötä tehdään ja miten työn vaikuttavuutta voidaan mitata. Samaan aikaan kävimme keskustelua siitä, löytyykö menetelmää, jolla pystytäisiin sosiaalityötä arvioimaan vai ovatko eri menetelmät enemmän asiakkaan itsearviointia. Aikaisemmin kunnassamme oli käytössä yhdessä perhetyöntekijämme kanssa kehittämäni kaavake, joka oli raskas ja aikaa vievä täyttää.

Suomeen tuli 32 476 turvapaikanhakijaa 2015. Maahanmuuttajat ja heidän kanssaan tehtävä työ oli paljon eri medioissa. Sosiaalityön vaikuttavuutta pitäisi saada jotenkin mitattua, vaikka asiakasmäärä nousisi räjähtävään kasvuun.

Kompassista keskusteltiin monesti ja kävimme aiheeseen liittyen koulutuksissa. Kompassin käyttöä maahanmuuttajien kanssa kehitettiin ja aihe kiinnosti minua. Opinnäytetyössäni tutkin sitä, millaisia merkityksiä asiakasryhmämme miehet antavat Kompassin eri osa-alueille. Tutkimusmenetelmäni on käydä miesten kanssa keskustelua Kompassi-menetelmän avulla ja kerätä keskustelusta merkityksiä eri aihealueille.

Tutkimukseni tavoitteena on kerätä alle kolme vuotta Suomessa olleiden pakolaismiesten antamia merkityksiä Kompassi-menetelmän osa-alueille. Käytän Kompassi-menetelmää myös tämän tutkimuksen aineiston keräämisen menetelmänä.

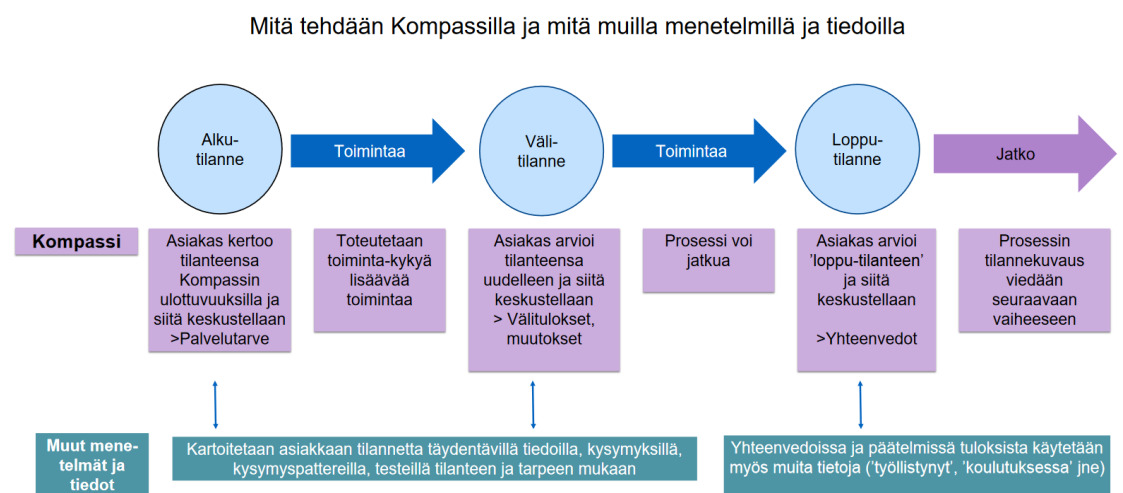
2 KOMPASSI-MENETELMÄ

Työn paikka- hankkeen kanssa on kehitetty Kompassi-menetelmä, jonka tavoitteena on muuttaa vanhoja työtapoja. TE-toimistoissa on käytössä saman tyyppinen väline, niin kutsuttu työelämäututka, josta kompassi on eräänlainen muunnelma. Kompassin perusajatuksena on aktivointi. Asiakas on oman elämänsä asiantuntija ja työntekijän tehtävä on huolehtia ohjausprosesseista. Kompassikyselyn aikana ohjaaja toimii asiakkaan peilinä ja auttaa selkeyttämään asiakkaan tilannetta yhdessä asiakkaan kanssa. Maahanmuuttotyötä varten on kehitetty helpot menetelmäkortit, joita asiakas voi käyttää apuna vastaamisessa. Kompassi on hyödyllinen myös seurantavälineenä, silloin kun sitä käytetään samalla asiakkaalla useamman kerran prosessin aikana. (Arnkil. 2018.)

Kompassin käyttökelpoisuus perustuu siihen, että siinä niin asiakas kuin työntekijäkin voivat nopeasti, joustavasti ja selkeästi hahmottaa asiakkaan elämäntilanteen keskeisillä ulottuvuuksilla. Erittäin tärkeää ja tavoiteltavaa on asiakkaan oma aktivoituminen Kompassin avulla. Tämä muodostaa asiakkaan kanssa toteutettavan vuoropuhelun, asiakkaan palvelutarpeen arvioinnin perustan, sekä suunnittelun jatkopalveluihin. Asiakas saattaa jäädä liian usein passiiviseen asemaan. Kompassi tarjoaa helposti lähestyttävän, visuaalisesti havainnollisen tavan asiakkaalle ilmaista miten hän näkee elämäntilanteensa. Tämä tukee asiakkaan elämänhallinnan tunnetta, asiakkaan ja työntekijän välistä vuoropuhelua. (Arnkil. 2018.)

Työntekijän saattaa olla vaikea hahmottaa asiakkaan tilannetta varsinkin silloin kun siihen liittyy useita eri tekijöitä. Kompassi sujuvoittaa tilannearviota ja tukee jatkuvuutta. Myös sen toimintaverkosto hahmottaminen, joka voisi tarjota asiakkaalle kuntoutumisen, aktivoitumisen ja toimintakyvyn lisääntymisen mahdollisuuksia, on usein vaikea hahmottaa, niin asiakkaalle, kuin työntekijällekin. Usein verkoston eri tahot eivät tunne riittävän hyvin toisiaan ja eri toimijoiden vahvuuksia ja profiileja. Kompassi tukee palvelujen läpinäkyvyyttä. (Arnkil. 2018.)

Kompassi visualisoi asiakkaan tilannetta keskeisillä elämäalueilla ja sen lisäksi se tekee näkyväksi sen keskeisen palveluverkoston, jota asiakkaan palvelutarpeeseen vastaamisessa tarvitaan. Palvelun tuottajat profiloivat omat palvelutuotteensa samoilla ulottuvuuksilla, millä asiakkaan elämäntilanne hahmotetaan, ja tällöin palvelutarpeen arvio voidaan kytkeä palvelun tuottajan profiiliin. Näin ollen saatetaan löytää helpommin sellaisia palvelun tuottajia, jotka tarjoavat juuri sellaista toimintaa, jota asiakas voi tarvita. Tässä kytkennässä on erittäin merkittävää potentiaalia ajatelleen tulevia tilaaja-tuottaja rakenteita ja toimintaa tulevissa maakuntauudistuksissa. (Arnkil. 2018.)

Kuva 1. Kompassin prosessi

Kompassi on hämähäkinseinin näköinen graafinen esitys, jossa on kuusi eri sektoria: työelämä, terveys, psyykinen hyvinvointi ja toimintakyky, arjen hallinta, talous, osallisuus ja sosiaalinen tilanne. Kukin osa-alue on pisteytetty yhdestä viiteen pisteeseen, ja asiakas tekee aluksi tilannekompassiin arvion omasta elämästään. Kuhunkin sektoriin liittyy myös syventäviä kysymyksiä. Kyselyn perusteella kompassille piirtyy kuva, jonka avulla sekä asiakkaan että työntekijän on helpompi hahmottaa tämänhetkinen elämäntilanne. Kuvan pohjalta asiakas voi alkaa pohtia, mitä hänen pitäisi tehdä ja mitä hän tarvitsee, jotta jokin asia elämässä muuttuisi. (Kettunen. 2016.)

Kompassi on asiakkaan menetelmä. Menetelmässä ei kysytä mitään uutta, mutta vastaukset saadaan luokiteltua eri otsikoiden alle. Kompassi tehostaa vuoropuhelua ja palveluohjausta. Samalla Kompassi menetelmä vahvistaa verkoston voimavaroja, koska sähköiseen Kompassiin on koottu myös tarjolla olevat palvelut. (Arnkil, 2018.)

Kokemuksen mukaan kompassi auttaa vuorovaikutuksessa. Kompassi saa asiakkaat puhumaan ja pohtimaan, ja antaa työntekijöille uutta näkökulmaa. Kompassi on keskustelun väline, ei itseisarvo tai suoritettava lomakeisto. Ketään ei saa pitää itsestäänselvyytenä, kenenkään puolesta ei saa vastata, ketään ei saa luulla tuntevansa etukäteen, yleistyksiä ei saa tehdä. (Miten Kompassia käytetään. n.d.)

3 KOTOUTUMINEN JA KOTOUTTAMINEN

Kotoutumislain 1§ kerrotaan, että lain tarkoituksena on tukea ja edistää kotoutumista ja maahanmuuttajan mahdollisuutta osallistua aktiivisesti suomalaisen yhteiskunnan toimintaan. Lisäksi lain tarkoituksena on edistää tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta sekä myönteistä vuorovaikutusta eri väestöryhmien kesken.

Kotoutumislaisissa halutaan korostaa maahanmuuttajien omaa roolia kotoutumisessa. Tämä tavoite näkyy myös siinä, että kotouttamisen sijaan laissa puhutaan kotoutumisesta. Kotoutuminen on luonteeltaan pitkäkestoisista ja jatkuvaa. Varsinainen kotoutuminen tapahtuu vuorovaikutuksessa suomalaisen yhteiskunnan kanssa, keskeisimmin esimerkiksi arkipäivän tilanteissa ja lähiyhteisöissä. (Kotoutumislaki ohjaa kotouttamista. Työ- ja elinkeinoministeriö. n.d)

Työllistymisen edellytysten parantamisen ohella kotoutumislaisissa painotetaan erityisesti toimenpiteitä, joilla tuetaan perheiden kotoutumista. Koti ja perhe muodostavat tärkeän lähiverkoston ja perheen merkitys kotoutumisen edistymisessä on keskeinen. Jokainen muuttaja kuuluu erilaisiin yh-

teisöihin ja hänestä tulee suomalaisen yhteiskunnan jäsen. Maahanmuuttajien osallistuminen yhteiskunnan toimintaan ja väestöryhmien välisen vuoropuhelun lisääminen ovat sekä kotoutumislain että valtion kotouttamisohjelman läpileikkaavia tavoitteita. (Kotoutumislaki ohjaa kotouttamista. Työ- ja elinkeinoministeriö. n.d)

3.1 Kotouttaminen

Kotoutumislain 30§:n mukaan kunnalla on yleis- ja yhteensovittamisvastuu maahanmuuttajien kotouttamisen kehittämisestä sekä sen suunnittelusta ja seurannasta paikallistasolla. Kunnan on huolehdittava siitä, että kunnan palvelut soveltuvat myös maahanmuuttajille. Lisäksi kunnan on huolehdittava siitä, että maahanmuuttajille tässä laissa tarkoitetut toimenpiteet ja palvelut järjestetään sisällöltään ja laajuudeltaan sellaisina kuin kunnassa esiintyvä tarve edellyttää.

Sosiaaliluonteisessa kotouttamistyössä asiakkaille pyritään varmistamaan maassa asumisen alkuaikoina toimeentulon ja arjen sujumisen aineelliset edellytykset. Näiden lisäksi maahanmuuttajia ohjataan yhteiskunnan käytäntöihin ja palveluihin sekä tarjotaan maassa elämiseen tarvittavaa tietoa. Samalla työssä tuetaan muuttajien psyykkistä ja fyysistä hyvinvointia, joten varsinkin pitkäjänteistä asiakastyötä voidaan kutsua tapauskohtaiseksi psykososiaaliseksi työksi. Sosiaaliluonteinen kotouttamistyö voidaan jakaa seitsemään erilaiseen käytännön ulottuvuuteen, joita ovat tiedon jakaminen ja ohjaus, psykososiaalinen tuki, sosiaalisten oikeuksien välittäminen, kielellinen tuki, fyysinen huolenpito eli konkreettinen vuorovaiikutustyö asiakkaiden kanssa, kulttuuristen kohtaamisten järjestäminen sekä yhteiskunnallinen vaikuttaminen eli työn organisatorinen puoli. (Vuori 2015, 395-398.)

Kotouttamistyö voidaan jakaa myös sosiaaliseen, tiedolliseen ja toiminnalliseen tasoon. Sosiaaliseen tasoon kuuluvat sellaiset toiminnat, joiden tavoitteena on maahanmuuttajien psykososiaalisen tilanteen vahvistaminen mm. henkilökohtainen sosiaalinen tuki. Tällainen toiminta mahdollistaa sosiaalisten verkostojen luomisen. Tiedolliseen tasoon kuuluu mm. kielitaidon, yhteiskuntataitojen sekä työllistymisedellytysten kehittäminen. Toiminnallinen taso pitää sisällään kaikkea muuta toimintaa, kuten esimerkiksi kerhoja tai liikuntaryhmiä. Näihin erilaisiin toimintoihin osallistuminen auttaa esimerkiksi työttöminä maahanmuuttajia saamaan säännöllisen päiväjärjestyksen. (Mikkonen 2005, 59.)

3.2 Kotouttamispalvelut kunnassa

Kuntaan muuttavat, kansainvälistä suojelua saavat henkilöt ovat kunnan asukkaita, ja he ovat oikeutettuja käyttämään kunnallisia peruspalveluja. Etenkin kuntaan muuton alkuvaiheessa heille tulee tarjota myös kotoutumista ja työllistymistä edistäviä palveluja. (Kotoutumispalvelujen järjestäminen kunnassa. Työ- ja elinkeinoministeriö n.d.)

Työskentelen eteläsuomalaisessa kaupungissa pakolaistyön toimistossa. Toimiston palvelut koskevat kiintiöpakolaisia sekä oleskeluluvan saaneita turvapaikanhakijoita, jotka ovat olleet alle kolme vuotta Suomen väestörekisterissä. Palveluita ovat muun muassa ensimmäisen asunnon järjestäminen kiintiöpakolaiselle maahan tullessa, virastoasioinneissa avustaminen, perehdyttäminen suomalaiseen sosiaaliturvajärjestelmään sekä perheiden kotoutumisen tukeminen ja suomalaisen kulttuurintuntemuksen lisääminen. Työskentelen osana moniammatillista tiimiä, jossa on laaja sosiaali- ja terveysalan osaaminen. Työmme on erittäin käytännönläheistä.

Tämän lain 5 luvun säännöksiä kuntaan osoittamisesta ja 6 luvun 45–49 §:n säännöksiä kustannusten korvaamisesta sovelletaan henkilöön joka saa ulkomaalaislaissa tarkoitettua kansainvälistä suojelua; jolle on hänen haettuaan kansainvälistä suojelua myönnetty oleskelulupa ulkomaalaislain 51, 52 tai 89 §:n perusteella; joka on otettu Suomeen erityisellä humanitaarisella perusteella tai kansainvälisten velvoitteiden täyttämiseksi ulkomaalaislain 93 §:n perusteella; ja jolle on myönnetty jatkuva oleskelulupa ulkomaalaislain 52 a §:n 2 momentin tai 54 §:n 5 momentin perusteella. (Kotoutumislaki 2§)

Korvausta maksetaan siitä alkaen, kun henkilölle, jonka kunnassa asumisen perusteella korvaus maksetaan, on rekisteröity ensimmäinen kotikunta väestötietojärjestelmään. Jos henkilöllä, jonka kunnassa asumisen perusteella korvaus maksetaan, ei ole oleskelulupaa maahan tullessaan eikä hän voi oleskeluluvan saatuaan saada kotikuntalain (201/1994) mukaista kotikuntaa, korvausta maksetaan siitä alkaen, kun hänelle on myönnetty oleskelulupa. Edellä 2 §:n 2 ja 3 momentissa tarkoitetuista henkilöistä kunnalle aiheutuneiden kustannusten korvaamisen edellytyksenä on, että kunta on laatinut 32 §:ssä tai kotoutumisen edistämisestä annetun maakuntalain 26 §:ssä tarkoitetun kunnan kotouttamisohjelman ja tehnyt tämän lain 41 §:ssä tarkoitetun sopimuksen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen kanssa. (Kotoutumislaki 44§)

Pakolaiset ohjautuvat suoraan maahan tultuaan sosiaalityön asiakkaiksi ja asiakkuudesta muodostuu helposti pysyvä rooli, koska muunlaisia osallistumismahdollisuuksia yhteiskunnan toimintaan ei ole alkuvaiheessa tarjolla. Aikaistumisen käsite voi liittyä myös kulttuuristen erojen määritte-

lyyn ongelmiksi. Maahanmuuttajat ohjautuvat helpommin sosiaalityön asiakkaiksi, kun kulttuurisesti valtaväestöstä eroavat elämäntavat määrittellen sosiaalityön toimenpiteitä edellyttäväksi ongelmiksi. (Anis. 2008, 31.)

Kunta laatii kotouttamisohjelman yhteistyössä työvoimaviranomaisen ja muiden viranomaisten sekä Kansaneläkelaitoksen kanssa. Ohjelma sisältää suunnitelman tavoitteista, toimenpiteistä, voimavaroista sekä yhteistyöstä maahanmuuttajien kotouttamisessa. Ohjelmaa laadittaessa ja toteutettaessa kuullaan maahanmuuttajia, kansalaisjärjestöjä, työntekijä- ja työnantajajärjestöjä ja mahdollisuuksien mukaan muita paikallisia tahoja. (Laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta 7§)

Kunnassamme, jossa työskentelen, on tehty toimintamalli maahanmuuttajien kotoutumiseksi. Toimintamalliin on kirjattu, kunnan on huolehdittava oman henkilöstönsä osaamisen kehittämisestä kotouttamisessa. Kotouttamisen toimintamalli rakennetaan olemassa olevien rakenteiden ja kotouttamistyön vahvuuksille. Kaksisuuntainen kotouttaminen edellyttää laajaa sitoutumista niin maahanmuuttajilta kuin kaupungin johdolta ja henkilökunnalta. Palvelutoimintaa ohjaa usein oman yksikön tai toimialan näkökulma. Työtä tehdään omista ammatillisista lähtökohdista käsin ja asiakkaasta ohjautuva kokonaisvaltainen työote jää vähemmälle. Jos turvaututaan vain oman tiimin jäsenten taitoihin, asiakas saa hyödyn vain osasta organisaation osaamisesta.

Kuntamme toimintamallin tavoitteena olisi, että kotouttamisen toiminnot palvelualueilla ja palveluketjut muodostavat asiakkaasta ohjautuvan toisiinsa liittyvän jatkumon. Palveluintegraatiolla pyritään edistämään asiakkaan osallisuutta ja palveluketjun saumattomuutta ja ehkäisemään sitä, ettei asiakkaan palvelupolkuun tule kotoutumista hidastavia katkoksia eri nivelvaiheissa.

3.3 Kotoutuminen

Kotouttamispolitiikka tukee maahanmuuttajien työllistymistä sekä yhteiskunnallista yhteenkuuluvuutta ja kotoutumisen kaksisuuntaisuutta. Kotoutumispolitiikka edistää maahanmuuttajien osallisuutta kaikilla yhteiskunnan osa-alueilla. Kotouttamispolitiikan painopisteitä ovat maahanmuuttajaperheiden tukeminen, aikuisten maahanmuuttajien työllistymisen edistäminen, maahanmuuttajien kuntalaiseksi asettuminen, kansainvälistä suojelua saavien sujuva ja hallittu ohjautuminen kuntiin, valtion ja kuntien hyvä yhteistyö sekä kansalaisyhteiskunnan kytkeminen mukaan kotouttamistyöhön. (Kotouttamispolitiikka edistää maahanmuuttajien osallisuutta. Työ- ja elinkeinoministeriö n.d.)

Maahanmuuttoon liittyvässä keskustelussa pohditaan maahanmuuttajaryhmien lisäksi myös yksittäisen maahanmuuttajan kotoutumista yhteiskuntaan. Kotoutumisella tarkoitetaan maahanmuuttajan ja yhteiskunnan

vuorovaikutteista kehitystä. Tämän kehityksen tavoitteena on antaa maahanmuuttajalle yhteiskunnassa ja työelämässä tarvittavia tietoja ja taitoja, kuten perustietoa suomalaisesta yhteiskunnasta, palveluista, oikeuksista ja velvollisuuksista. Tavoitteena on samalla tukea maahanmuuttajan mahdollisuuksia oman kielen ja kulttuurin ylläpitämiseen. Kotouttaminen puolestaan tarkoittaa niitä viranomaisten järjestämiä toimenpiteitä, joilla edistetään maahanmuuttajan kotoutumista. (Martin., Mäntylä & Pakkanen 2013,21.)

Kotoutuminen on henkilön henkilökohtainen, yksilöllinen psyykinen prosessi, jonka aikana hän työstää ulkoisten muutosten aiheuttamaa sisäistä muutosta. Kotoutuminen voi kestää vuosia ja olla kivulias. Ihminen on kotoutunut, kun hän on löytänyt tasapainon ja toimintakyvyn uudessa maassa. Maahanmuuttajan kotoutumisen voidaan katsoa pitävän sisällään eri tasoja, kuten esimerkiksi taloudellinen, sosiaalinen ja emotionaalinen henkilö on jo voinut kotoutua varsin hyvin jollain tasolla, esimerkiksi hän on työllistynyt ja siten saavuttanut ns. taloudellisen kotoutumisen. Mutta hänen sosiaalinen verkostonsa koostuu edelleen maamiehistä tai muista maahanmuuttajista, eikä hänellä ole suhteita valtaväestöön. Myös emotionaalinen kotoutuminen voi kestää huomattavasti pidempään, sillä etenkin pakosta kotimaansa jättäneet ihmiset voivat vielä pitkään haaveilla paluusta kotimaahan. (Nyqvist. & Hyvärinen. 2012, 29.)

Suomalaisen kotouttamispolitiikan painopisteitä ovat maahanmuuttajaperheiden tukeminen, aikuisten maahanmuuttajien työllistymisen edistäminen, maahanmuuttajien kuntalaiseksi asettuminen, kansainvälistä suojelua saavien sujuva ja hallittu ohjautuminen kuntiin, valtion ja kuntien hyvä yhteistyö sekä kansalaisyhteiskunnan kytkeminen mukaan kotouttamistyöhön. Kotouttamispolitiikka edistää kaikilla yhteiskunnan osa-alueilla maahanmuuttajien osallisuutta tukemalla maahanmuuttajien työllistymistä sekä yhteiskunnallista yhteenkuuluvuutta ja kotoutumisen kaksisuuntaisuutta. (Kotouttamispolitiikka edistää maahanmuuttajien osallisuutta. Työ- ja elinkeinoministeriö, n.d.)

Hämmennetyistä saattavat aiheuttaa poikkeukselliset tavat kotoutua. Esimerkiksi pakolaismies solmi kiinteät suhteet paikalliseen romaniväestöön. Hänen maamiehensä kertoivat stereotyyppistä tarinaa siitä, miten mies yritti myydä heille kelloa kirkkopuistossa. Yksi vaihtoehto on myös kotoutua kaupungin puistoissa pyörivään ryyppyporukkaan. Olemassa ei ole vain yhtä tapaa kotoutua ja aiheellista on myös kysyä, mitä kotoutumisella tarkoitetaan. Mikä on se keskiö, se normaaliuden ihanne, johon me toivomme maahanmuuttajien kotoutuvan? (Suokonautio. 2008, 23.)

3.4 Kotoutumisen seuranta

Tuloksellisen kotouttamispolitiikan suunnittelu ja seuranta tarvitsevat tukeen riittävän kattavat ja säännönmukaisesti tuotetut tiedot kotoutumisen eri osa-alueista. TEM tuottaa maahanmuuttajien työttömyyttä ja työvoimapolitiittisiin toimenpiteisiin osallistumista kuvaavia tietoja. Lisäksi työ- ja elinkeinoministeriö kokoaa tietoa eri lähteistä ylläpitämäänsä kotoutumisen, kotouttamisen ja etnisten suhteiden valtakunnalliseen seurantajärjestelmään. Seurantajärjestelmä koostuu rekisteri- ja kyselyaineistoihin perustuvista ilmiöalueittaisista indikaattoreista, jotka päivitetään ja raportoidaan vuosittain. (Tilastot ja seuranta. Työ- ja elinkeinoministeriö n.d.)

Seurantajärjestelmän osa-alueita ovat EU:n ja OECD:n käyttämien viitekehysten mukaisesti työllisyys, koulutus, terveys ja hyvinvointi, asuminen, osallistuminen ja kaksisuuntainen kotoutuminen, joka sisältää myös etniset suhteet. Seurantajärjestelmää vielä kehitetään. Lopulliset indikaattorit sovitaan yhteistyössä poikkihallinnollisten toimijoiden kanssa vuoden 2017 aikana. Kotoutumisen, kotouttamisen ja etnisten suhteiden seurantajärjestelmä tuottaa vuosittaisten raporttien lisäksi laajan hallituskausittaisen kokonaiskatsauksen. Seuraava kokonaiskatsaus valmistuu vuonna 2019. (Kotoutumisen seurannan indikaattorit. Työ- ja elinkeinoministeriö n.d.)

Maahanmuuttajat kotoutuvat eli löytävät paikkansa Suomessa ja asuinpaikkakunnallaan eri tavoin. Työllistyminen on joillekin aikuisille helpompaa ja toisille vaikeampaa, ja lasten ja nuorten menestys kouluissa ja muissa oppilaitoksissa vaihtelee. Asumisen olosuhteet poikkeavat toisistaan suuresti. Eroja on myös esimerkiksi suomen kielen oppimisessa, sosiaalisten suhteiden ja verkostojen rakentumisessa ja kulttuuristen käytäntöjen oppimisessa ja omaksumisessa. Monet kotoutuvat erittäin hyvin ja nopeasti. Kokemuksista Suomesta ja muualta tiedetään kuitenkin, että yhteiskuntaan asettumiseen ja osallistumiseen menee usein kauan aikaa. Kotoutumisen prosessit voivat olla myös hitaita ja vaivalloisia. (Saukkonen 2017,9.)

Työ- ja elinkeinoministeriöllä on ollut käytössä kotoutumisen ja kotouttamisen seurantajärjestelmä, joka on muodostunut maahanmuuttajien elinoloja kuvaavista indikaattoreista, maahanmuuttajabarometrista sekä kunnille ja työ- ja elinkeinotoimistoille suunnatuista palvelukyselyistä. Seurantajärjestelmän eri osioista saadun tiedon pohjalta on vuonna 2013 julkaistu kokonaiskatsaus kotoutumisen, kotouttamisen ja etnisten suhteiden tilan arvioimiseksi. Seuraava kokonaiskatsaus on suunniteltu julkaittavaksi vuonna 2019. (Saukkonen, 2017,10.)

Maahanmuuttoa ja kotoutumista seurataan myös joidenkin muiden valtiotasoisten organisaatioiden toimesta. Esimerkiksi Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksella on oma ulkomaalaistaustaisten terveyteen ja hyvinvointiin keskittyvä teemasivusto. Maahanmuuton seurausten ja kotoutumisen edistymisen seuranta, analysointia ja arviointia Suomesta siis löytyy. Pitkälle kehittyneestä seurantajärjestelmästä ei kuitenkaan vielä voi puhua

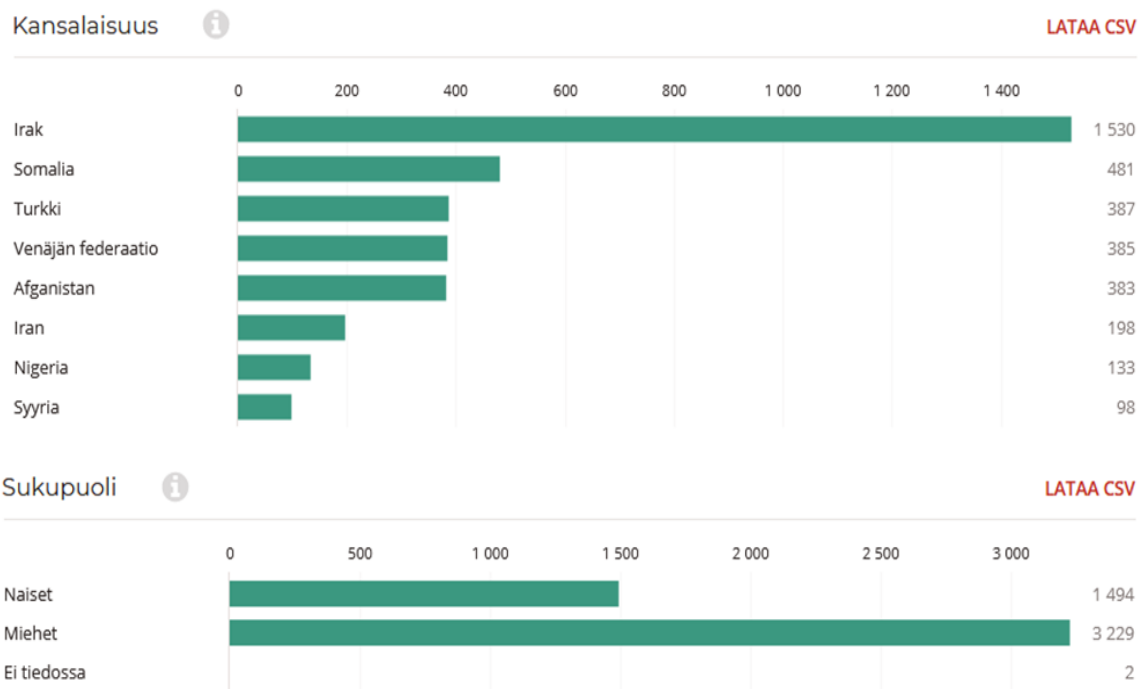
millään hallinnon tasolla eikä millään yhteiskunnallisen kehityksen ja siihen osallistumisen osa-alueella. Kunnollisen seurantajärjestelmän tärkeitä edellytyksiä ovat tiedon keruun, tietojen analysoinnin ja tulosten julkistamisen säännöllisyys, pitkäjänteisyys ja systemaattisuus. (Saukkonen, 2017,10.)

Seurantajärjestelmän tuli palvella poliittista päätöksentekoa ja tuottaa tietoa toimenpiteiden ja palveluiden saatavuuden, laadun ja vaikuttavuuden arvioinnin tueksi. Indikaattoreiden laadinnan lähtökohdaksi on otettu julkinen palvelujärjestelmä, jonka toimenpiteiden tuloksellisuutta ja vaikuttavuutta indikaattoreiden avulla pyrittiin arvioimaan. Indikaattoreiden määrittelyssä tärkeänä pidettiin maahanmuuttajien ja valtaväestön elinolojen lähentymistä sekä Suomen kotouttamislainsäädännön mukaisesti integroitumisen kaksisuuntaisuutta. (Saukkonen 2017,39.)

4 MAAHANMUUTTAJA JA PAKOLAINEN

Maahanmuuttoviraston mukaan ulkomaalaistaustaisten määrä Suomessa on kasvanut tasaisesti kahden viime vuosikymmenen aikana. Vuonna 2017 Suomessa asui yhteensä 358 000 ulkomaalaistaustaista eli henkilöä, jonka molemmat vanhemmat tai ainoa tiedossa oleva vanhempi on syntynyt ulkomailla. Heistä 84 % on syntynyt ulkomailla ja 16 % on syntynyt Suomessa. Pakolaistaustaisia heistä on vain murto-osa. (Pakolaisuus Suomessa. Pakolaisapu n.d.)

Vuoden 2018 lopussa Suomessa asui lähes 392 000 vieraskielistä, eli 7,1 prosenttia koko väestöstä (5 517 919). Vieraskielisiksi luetaan henkilöt, joiden kieli on jokin muu kuin suomi, ruotsi tai saame. Määrä kasvoi edellisestä vuodesta 2017 yli 18 500 hengellä, eli 4,9 prosenttia. Vieraskielisten osuus oli vuoden 2018 lopussa 7,1 prosenttia koko väestöstä (5 517 919). Venäjä on selvästi yleisin vieras kieli. Sitä puhui vuonna 2018 äidinkielenään yli 79 000 henkilöä. Seuraavaksi yleisin kieli on viro, jota puhui lähes 50 000 henkilöä. Seuraavaksi suurimmat kieliryhmät ovat arabia, somali ja englanti. (Vieraskieliset. Tilastokeskus 2019.)

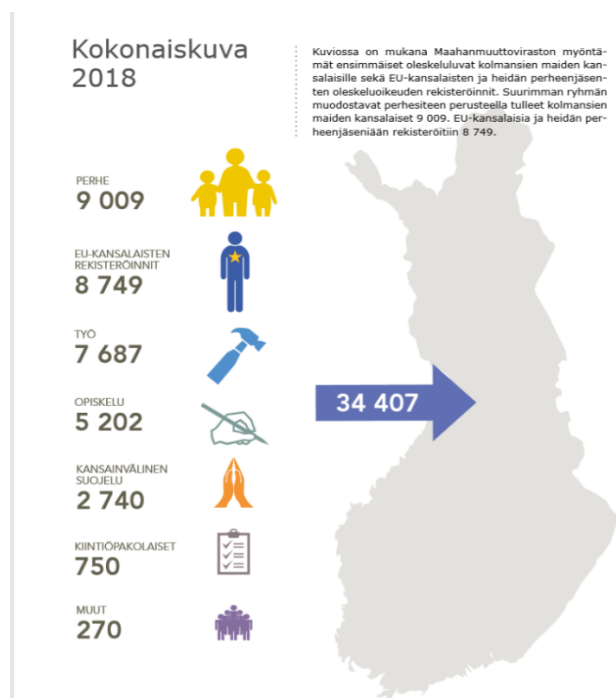
Kuva 2. Maahanmuuttovirasto tilastot. Kansainvälinen suojelu Hakemukset 11/2018 - 10/2019

Pakolaiset tulevat Suomeen joko kiintiöjärjestelmän kautta tai turvapai-
kanhakijoina. Ensimmäiset pakolaiset saapuivat Suomeen vuonna 1973
Chilestä. 1970-luvun lopulla Suomi otti vastaan noin 500 vietnamilaispako-
laista. Kuitenkin valtaosalle suomalaisista pakolaisuus tuli tutuksi vasta en-
simmäisten suurten somalialaisten pakolaisryhmien saapumisen myötä
1990-luvun alussa. (Pakolaisuus Suomessa. Pakolaisapu n.d.)

Maahanmuuton vähäisyyden vuoksi ulkomaalaisten osuus väestöstä on
kasvanut hitaasti. Suomessa oli vuonna 2016 ulkomaan kansalaisia noin
243 600, mikä on reilu 4 prosenttia koko Suomen väestöstä. Ulkomaalais-
ten määrän kasvusta huolimatta Suomessa asuu muihin läntisen Euroopan
maihin verrattuna vähiten ulkomaalaisia. (Maahanmuuttajien määrä. Vä-
estöliitto. n.d.)

Tilastoissa ja tutkimuksissa maahanmuuttajalla tarkoitetaan yleensä sel-
laista Suomeen muuttanutta ulkomaan kansalaista, joka aikoo asua
maassa pidempään. Maahanmuuttajalla voidaan joskus viitata myös sellai-
seen henkilöön, joka on syntynyt Suomessa, mutta jonka vanhemmat tai
toinen vanhemmista on muuttanut Suomeen. Pakolainen on YK:n pakolais-
sopimuksen mukaan henkilö, jolla on perusteltu aihe pelätä joutuvansa
vainotuksi kotimaassaan. Sota, luonnonkatastrofi tai köyhyys ei ole sopi-
muksen määritelmän mukaisesti pakolaisuuden syy. Suomessa kutsutaan
pakolaisiksi myös niitä, jotka ovat saaneet jäädä maahan suojelun tarpeen
vuoksi tai humanitäärisistä syistä. Kiintiöpakolainen on henkilö, jolla on

YK:n myöntämä pakolaisen asema ja joka kuuluu vastaanottavan maan pakolaiskiintiöön. (Maahanmuuttajat. Väestöliitto n.d.)

Kuva 3. Maahanmuuttoviraston myöntämät ensimmäiset oleskeluluvat 2018 (Maahanmuuttovirasto)

Turvapaikanhakijalla tarkoitetaan ulkomaalaista, joka hakee suojelua ja oleskeluoikeutta vieraasta valtiosta. Pakolainen on henkilö, jolle on myönnetty turvapaikka jostakin valtiosta. Pakolaisaseman saa Suomessa myös henkilö, joka otetaan Suomeen UNHCR:n esityksestä pakolaiskiintiössä. Turvapaikanhakija saa pakolaisaseman, jos hänelle annetaan turvapaikka. Suomi on kansainvälisin sopimuksin sitoutunut antamaan kansainvälistä suojelua sitä tarvitseville. Perustana ovat Geneven vuoden 1951 pakolaisten oikeusasemaa koskeva yleissopimus (pakolaissopimus) ja muut kansainväliset ihmisoikeussopimukset sekä EU-lainsäädäntö. Kansainvälisellä suojelulla tarkoitetaan Suomessa pakolaisasemaa tai toissijaista suojeluasemaa. Ulkomaalaislaissa on säännökset perusteista ja menettelyistä, joilla kansainvälistä suojelua annetaan. (Pakolainen pakenee vainoa kotimaassaan. Sisäministeriö. n.d.)

4.1 Pakolaismiehet

Miesten ja naisten muuttoliikkeen syyt ja todennäköisesti myös henkilökohtaiset seuraukset voivat olla sukupuolen mukaan eriytyneitä. Sukupuoli-identiteetin seikat tulevat näkyviin usein maahanmuuttajalla, kun hän pyrkii sopeutumaan ja samalla täyttämään häneen kohdistuvia odotuksia. (Tuomi-Mark & Salapuro, 2014, 2-4.)

Maahanmuuttajamiesten työllisyys on yleisesti ottaen korkeammalla kuin naisten. Maassaoloajan positiivinen vaikutus työllisyyteen on naisilla korkeampi kuin miehillä. Naisten työllistymistä on onnistuttu tukemaan paremmin kuin miesten. (Eronen., Härmlä., Jauhiainen., Karikallio., Karinen., Kosunen., Laamanen., & Lahtinen. 2014, 4.)

Suomeen saapuneista turvapaikanhakijoista suurin osa oli miehiä. Yli 32 000 turvapaikanhakijasta miesten osuus oli yli 26 000 hakijaa. Miesten ylivoimaista määrää voidaan ehkä selittää sillä, että monissa kulttuureissa miehen asema perheessä on täysvaltainen. Naisten tehtävänä on kotona hoitaa lapsia, kun samaan aikaan mies hoitaa elannon perheelle. Monet ajattelivat mahdollisesti, että mies menee edellä katsomaan Euroopan tilannetta ja hoitaa asiat valmiiksi, jotta perhe voi tulla miehen perässä myöhemmin. (Tuomisto, 2017, 29.)

Lähi-idän maissa miehen asema on useimmiten järkähtämätön. Mies on perheen pää. Naiset eivät yleensä käy töissä. Varsinkin erittäin tiukoissa muslimimaissa, kuten Somaliassa, naisella ei ole paljon sananvaltaa mihinkään. (Tuomisto, 2017, 77.)

Koettu terveys on yksi keskeinen kotoutumisen onnistumista kuvaava mittari. Miehet kuvaavat usein omaa terveyttään paremmaksi kuin naiset. Maahanmuuttajien kohtaama syrjintä on yleistä, ja tietyissä yhteyksissä sitä kohtaavat erityisesti miehet. Kokemus syrjinnästä vaikuttaa psyykkiseen ja fyysiseen hyvinvointiin. Sosiaalisella verkostolla on hyvinvointia edistävä vaikutus, niin välillisesti kuin suoraan. (Tuomi-Mark & Salapuro, 2014, 5.)

Maahanmuuttoon liittyy useita psyykkisiä ja sosiaalisia riskitekijöitä, jotka altistavat maahanmuuttajan mielenterveyden häiriöille. Niinpä suurimmat hyvinvointi- ja terveyserot maahanmuuttajien ja kantaväestön välillä ovat juuri mielenterveydessä. Lisäksi psyykkinen hyvinvointi on yksi keskeisimmistä maahanmuuttajien toimintakykyyn ja fyysiseen terveyteen vaikuttavista tekijöistä. Maahanmuuttajilla ja erityisesti pakolaisilla on kantaväestöä suurempi riski mielenterveysongelmiin, joilla voi olla seurauksia vielä toisen ja kolmannenkin sukupolven maahanmuuttajille. (Maahanmuuttajien mielenterveys. THL. n.d.)

Erityisesti pakolaistaustaisten maahanmuuttajien kokemien traumaattisten tapahtumien takia, he kärsivät psyykkisistä ongelmista, joihin he tarvitsivat hoitoa uudessa kotimaassaan. He käyttävät kuitenkin vähän mielenterveyspalveluja, vaikka tarve olisi suuri. Osittain tämä johtuu palvelujen riittämättömyydestä. Mielenterveysongelmiin liittyy monissa kulttuureissa häpeää, pelkoa ja tietämättömyyttä. Ongelmana on myös se, että mielenterveysongelmia ei tunnisteta ja niihin ei osata hakea hoitoa. Perheenjäsenet eivät välttämättä tunnista läheisen oireilua tai ongelmia saatetaan hävetä, jolloin apua itselle tai läheiselle ei ymmärretä tai uskalleta hakea. (Maahanmuuttajien mielenterveys. THL. n.d.)

4.2 Akkulturaatio, kulttuuri ja osallisuus

Kahden tai useamman kulttuurin kohdatessa ihmisten on sopeuduttava muutoksiin. Kulttuurien kohtaaminen aiheuttaa muutosprosessin, johon liittyvät sekä vähemmistöryhmien sopeutuminen valtakulttuuriin että valtakulttuurin jäsenten sopeutuminen vähemmistöryhmiin. Kokonaisuudessaan tällaisessa muutosprosessissa on kyse akkulturaatioprosessista. Akkulturaatiota pidetään joko tilana tai prosessina. Akkulturaatio prosessina tarkoittaa ajan myötä tapahtuvia muutoksia toisen kulttuurin kanssa vuorovaikutuksessa olevien henkilöiden asenteissa, tunteissa, uskomuksissa, käyttäytymisessä ja arvoissa. Akkulturaatio nähdään dynaamisena prosessina, jossa tulee ottaa huomioon niin sitä edeltäviä, välittäviä ja muokkavia kuin siitä seuraaviakin tekijöitä. Yleisempi näkemys on akkulturaation ymmärtäminen tilana, jolloin mitataan sen astetta tai määrää jonakin tietynä ajankohtana. (Liebkind 2000, 13–14.)

Maahanmuuttajan sopeutuminen uuteen ympäristöön alkaa heti, kun hän saapuu uuteen maahan. Sopeutuminen jatkuu niin kauan, kun hän on suoranaisesti kontaktissa uuden maan kanssa. Sopeutuminen etenee yksilöllisesti ja siihen vaikuttavat monet erilaiset seikat. (Alitolppa-Niitamo 1994, 29–30; Rätty 2002, 120.) Sopeutumiseen vaikuttaa aina lähtötilanne. Maahanmuuttajan, joka on muuttanut vapaaehtoisesti ja ehtinyt valmistella muuttoa, on usein helpompi sopeutua kuin pakolaisten ja muiden pakon edessä lähteneiden. Kulttuurien samankaltaisuus auttaa helpommin hyväksymään suomalaisen arvomaailman ja tavat. Uuden kielen omaksumista edesauttavat kielitaito ja koulutus. Vastaavasti kielitaidon ja koulutuksen puute hankaloittavat sopeutumista. (Rätty 2002, 120.)

Akkulturaatiotutkimukset ovat usein rajoittuneet vain yksilöllisiin muutuksiin ja lähestymistapoihin. Tällöin maahanmuuttajan sopeutumista tarkastellaan vain yhdestä näkökulmasta, kuten muutosta maahanmuuttajan arvomaailmassa. Niiden parantamiseksi on koko ajan kehitetty monikulttuurisuutta heijastavia kaksikulotteisia viitekehyksiä. Näiden viitekehysten mukaan maahanmuuttajat voivat samastua enemmän tai vähemmän niin omaan kulttuuriinsa kuin valtakulttuuriinkin, eikä vahva side omaan kulttuuriin tarkoita vähäistä sitoutumista valtakulttuuriin. Vaikuttavimman viitekehysten tästä kaksisuuntaisesta akkulturaatiomallista kehitti kanadalainen John Berry, joka tutkii kulttuurien kohtaamisessa tapahtuvia psykologisia ilmiöitä. (Liebkind 2000, 19; Rätty 2002, 125.)

Akkulturaatioteoriaan kuuluu neljä sopeutumismallia, jotka muodostuvat sen mukaan, miten tärkeäksi maahanmuuttaja kokee synnyinmaansa kulttuuripiirteiden ja kulttuurisen identiteettinsä säilyttämisen ja miten tärkeänä hän pitää kontaktia valtakulttuuriin ja sen edustajiin. Nelikenttäteoriassa havainnollistetaan akkulturaation eri mahdollisuuksia. Berry ristiintaulukoi sekä vähemmistön oman kulttuurin ja identiteetin merkityksen että merkityksen suhteiden ylläpitämisestä valtakulttuuriin ja muihin vähemmistökulttuureihin. Nelikentän avulla on mahdollista arvioida niin

maahanmuuttajan omaa toimintaa ja sen tavoitteellisuutta kuin yhteiskunnan toimintaa. (Alitolppa Niitamo 1994, 32; Liebkind 2000, 19; Rätty 2002, 125.)

Kulttuurien rajapinnoilla tapahtuu aina vuorovaikutusta, neuvotteluja ja kokemusten vaihtoa, mikä ei aina ole yksiselitteistä ja ongelmatonta. Kulttuurinen valta, kulttuurinen vastarinta sekä kulttuuri- ja vähemmistöpolitiikan erilaiset muodot rakentavat muutokselle erilaisia vaihtoehtoja. Valta määrittellä kulttuurisesti hyväksyttävät asiat jakautuvat eri tavoin eri ryhmille ja ongelmat näyttävät eri ihmisille eri tavoin. Viranomaiset saattavat mieltää maahanmuuttajien kanssa kohtaamansa vuorovaikutusongelmat erilaisesta kulttuurista johtuviksi, kun taas maahanmuuttajan näkökulmasta ongelmana voivat olla viranomaisten käytännöt. Myös kulttuuristen ryhmien sisällä ihmiset ovat eriarvoisia. Toisilla on enemmän valtaa määrittellä, mikä kyseisen ryhmän kulttuurissa on tärkeää ja mikä ei (Anis, 2008 21.)

Monikulttuurinen yhteiskunta voidaan nähdä kahdella tasolla. Yhtäältä yhteiskuntaa voidaan pitää monikulttuurisena, jos maahanmuuttajayhteisöllä ja niiden kulttuureilla on oikeus olla olemassa, vaikka ne eivät nauti tasa-arvoisia oikeuksia ja arvostusta; toisaalta monikulttuurisuus voidaan nähdä sellaisen yhteiskunnan ominaisuutena, joissa maahanmuuttajaryhmien oikeus omaan kulttuuriin tunnustetaan samalla kun ne ovat tasa-arvoisen kansalaisuuden piirissä. (Anis, 2008 22.)

Toimijat, kuten maahanmuuttajataustainen perhetyöntekijä ja asiakkaan suomalainen puoliso voivat helpottaa keskustelun kulkua toimimalla epävirallisina kulttuuritulkkeina, joilla on lähempää tuntemusta molemmista kielistä ja kulttuurien piirteistä. Tällaiset välittäjähenkilöt ikään kuin suodattavat tietoa ja tekevät sitä ymmärrettäväksi molemmille osapuolille. Keskusteluissa mainitaan myös mahdollisuus virallisempien kulttuuritulkkien käyttöön. Kulttuuritulkkien tehtävänä on toimia välittäjinä sellaisissa viranomaisten ja asiakkaiden kohtaamisissa, joissa kulttuurierot vaikeuttavat ymmärtämistä ja ratkaisuihin pääsemistä. Yhteisöt ja verkostot voivat myös olla tärkeitä maahanmuuttajien parissa tehtävässä sosiaalityössä, sillä hyvinvointivalttiolliset viranomaiskeskeiset lähestymistavat eivät välttämättä toimi sellaisissa maahanmuuttajaryhmissä, joiden kulttuurissa epävirallisempien verkostojen, kuten perheen, suvun ja naapuruston merkitys on suuri (Anis, 2008 95.)

Kunnioittava asenneilmapiiri ja toimiva vuorovaikutus väestöryhmien välillä ovat edellytys integraatiolle. Rasismin ja syrjinnän kokemuksilla voi olla pitkäaikaisiakin negatiivisia vaikutuksia maahanmuuttajan hyvinvointiin ja kotoutumiseen. Puolestaan positiivinen vuorovaikutus kantaväestön ja maahanmuuttajien välillä antaa maahanmuuttajalle mahdollisuuden hyväksytyksi tulemisen tunteeseen ja kokemuksen hyödyllisenä yhteiskunnanjäsenenä olemisesta. Vuorovaikutus myös parantaa maahanmuuttajan mahdollisuutta onnistuneeseen integroitumiseen, lisää motivaatiota ja

auttaa kielen oppimisessa sekä yhteiskunnan arvoihin tutustumisessa. (Valtion kotouttamisohjelma 2012, 25-27.)

Maahanmuuttajien osallisuus suomalaiseen yhteiskuntaan merkitsee osallistumista kaikilla elämän osa-alueilla: osallistumista uuden kotimaan sosiaaliseen, yhteiskunnalliseen, poliittiseen, taloudelliseen ja kulttuuriseen elämään. Tämä lisää yhteiskunnan arvojen, tapojen ja kulttuurin tunte-
musta sekä lisää vuorovaikutusta eri ryhmien välillä (Valtion kotouttamis-
ohjelma 2012, 26.)

Kotoutumisen yhteydessä puhutaan myös kulttuurinmuutosprosessista eli akkulturaatioprosessista. Tästä prosessista on kyse silloin kun kulttuurien kohtaamisesta johtuvia muutoksia tapahtuu identiteetissä, arvoissa, käytäytymisessä ja asenteissa. (Berry, 1980, 9–25.) Kanadalaisen psykologin John Berryn kehittämässä akkulturaatioprosessin mallissa voidaan nähdä neljä erilaista akkulturaatiostrategiaa: assimilaatio, separaatio, integraatio ja marginalisaatio. Assimilaatio tarkoittaa ihmisen luopumista omasta kulttuuri-identiteetistään ja yksilön tavoitteena on sulautua valtaväestöön. Omalla kulttuuritaustalla ja sen sisällöllä ei ole merkitystä. Separatio puolestaan on edellisen vasta kohta ja siinä yksilö haluaa elää erillään valtaväestöstä ja pitää kiinni vain omasta kulttuuri-identiteetistään. Integraatiosta puhuttaessa yksilö haluaa tutustua ja olla osa valtakulttuuria, mutta haluaa samanaikaisesti säilyttää omaan kulttuuritaustansa liittyviä asioita elämässään. Marginalisaatiossa on kysymys syrjäytymisestä: yksilö ei halua säilyttää omaa kulttuuriaan, mutta ei koe voivansa kuitenkaan kiinnittyä valtakulttuurin elämäntyyliin. Tämä akkulturaatiostrategia kuvaa yksilön identiteetin katoamista ja hän vetäytyy ja riski psyykkisestä pahoinvoinnista kasvaa. Integraatio on yksilön hyvinvoinnin kannalta suotuisin ratkaisu ja ongelmallisin puolestaan syrjäytyminen eli marginalisaatio. (Berry 1984, 11–27; Schubert 2013, 65-66.)

5 AIKAISEMMAT TUTKIMUKSET

Seija Hämäläinen-Kebeden (2003) Pro gradu tutkielman tarkoituksena oli kuvailla Suomessa asuvien kurdipakolaisten terveyskäsityksiä sekä heidän käsitystään omasta terveydestään. Lisäksi tarkoituksena oli kuvailla niitä tekijöitä, jotka heidän mielestään vaikuttavat terveyteen Suomessa, mutta myös heidän esiin tuomia terveyden edistämistarpeita.

Tuulikki Hassinen-Ali-Azzanin (2002) väitöskirjan tavoitteena oli tuottaa hoitotieteellistä teoriaa, jonka avulla voidaan lisätä Suomessa asuvien somalialaisten hoitotyön kulttuurista osaamista.

Marika Mattssonin (2017) Pro gradu tutkimuksen tarkoituksena oli kartoittaa somalinuorten käsityksiä subjektiivisen hyvinvointinsa tekijöistä ja tutkia niiden vaikutusta nuorten akkulturaatioasenteiden muodostumiseen.

Virpi Sorsan (2003) Pro gradu käsittelee Suomeen tulleiden pakolaisten käsityksiä suomalaisesta yhteiskunnasta ja suomalaisuudesta. Työssä tarkastelen kunnassa asuvien ja Irakista sekä Somaliasta paenneiden ihmisten kohtaamaa suomalaista kulttuuria ja elämäntapaa.

Nexhat Beqirin (2011), Pro gradu tutkielmassa on tutkittu asumisen keskittymisen vaikutuksia maahanmuuttajien kotoutumiseen. Asuinympäristöllä on merkitystä maahanmuuttajien kotoutumisessa.

Sanna Mäki (2013), Pro gradu tutkimuksessa selvitetään, millaisia asiakaskokemuksia miehillä on sosiaalityön käytännöstä ja miten miehet merkityksellistävät ja käsitteellistävät näitä kokemuksia. Tutkimuksen tuloksista selviää, että miesten kokemukset sosiaalityön asiakkuudessa eivät olleet positiivisia. Kokemukset jäsenyivät tunneulottuvuudeltaan laajalle, joka kertoo kohtaamiseen liittyvästä tunnelatautuneisuudesta. Kokemuksissa välittyi kokemukset viranomaisten asiakkaaseen suuntautuvasta välinpitämättömyydestä, asiakkaan syyttelystä ja arvostelusta sekä epäuskosta ja mitätöinnistä. Miesten kerronnan tavoista oli havaittavissa sekä yhtäläisyyttä että eroavaisuutta. Yhtäläisyys liittyi kerronnan sisällöllisiin tapoihin. Miehet eivät juuri pohtineet omaa rooliaan kertomusten tapahtumien taustoilla. Eroavaisuus näyttäytyi kertomusten kokonaisuudessa, kertomukset vaihtelivat pituudeltaan ja tyyliltään toisistaan. Sukupuolen tematiikan näkökulmasta aineistossa oli havaittavissa yleistä pohdintaa naisten ja miesten välisiin suhteisiin liittyen painottuen usein isien aseman tarkasteluun.

Pekko Kotamäen (2012) Pro gradu tutkimuksen tarkoitus on kuvata nuorten maahanmuuttajamiesten kokemuksia jalkapallon pelaamisen vaikutuksista heidän Suomeen kotoutumisessa. Tarkoituksena tutkimuksessa on tuoda ilmi maahanmuuttajien kokemuksia mahdollisesta rasmin kohtaamisesta jalkapallon parissa. Tuloksien mukaan haastatellut nuoret maahanmuuttajamiehet kuvasivat jalkapallolla olleen vaikutuksia heidän kotoutumiseensa. Heidän kokemuksensa vaikutuksista olivat sekä positiivisia että negatiivisia. Kotoutumista edistäviksi asioiksi nousivat ystävien saaminen jalkapallon avulla, suomen kielen oppiminen, suomalaiseen kulttuuriin tutustuminen sekä rentoutuminen jalkapallon avulla. Haasteiksi kotoutumisen kannalta nousivat vaikeus tutustua suomalaisiin sekä jalkapalloharrastuksen kalleus. Kotoutumista haittaaviksi tekijöiksi nousivat jalkapallokentillä kohdattu rasismi ja syrjintä.

Laura Huttusen (1999) väitöskirjassa tutkittiin miten koti, paikka ja identiteetti näkyvät maahanmuuttajien omaelämäkertoissa. Maahanmuuttajien tarinoissa aika kiinnittyy erityisen selkeästi eri paikkoihin, ja tarinaa jäsentäväksi ja jakavaksi pisteeksi muodostuu usein muutto maasta toiseen. Joillekin kirjoittajille lähtömaa on koti, johon kaivataan takaisin. Lähtömaahan kirjoitetaan lämpimiä, aistikkaita muistoja, sinne sijoitetaan tärkeitä ko-

kemuksia ja ihmissuhdeverkostoja. Lähtömaahan kiinnitytään muistikuviin ja ihmissuhdeverkostojen kautta. Monille kirjoittajille myös lähtömaahan kiinnittyvä kansallinen tai etninen identiteetti vahvistaa tätä sidettä. Tällaisissa tarinoissa Suomi saa usein väliaikaisen turvapaikan aseman, Suomeen ei tarvitse yrittääkään sitoa vahvoja kuulumisen ja kotiutumisen siteitä. Rasismien vaikutukset yltyvät työmarkkinoilla hyljeksimisestä epäyhtävällisiin tai uhkaavasti käyttäytyviin ihmisiin kaduilla tai ravintoloiden portsareihin, jotka epäävät sisäänpääsyn ihonvärin takia. Tällaisessa marginalisoivaksi koetussa tilanteessa vahva lähtömaahan kiinnittyvä positiivinen identiteetti näyttää kuitenkin antavan kirjoittajille paikan, josta "ponnistaa", voimaa selviytyä hankalissa tilanteissa uudessa asuinmaassa ja taistella oikeuksiensa puolesta.

6 TUTKIMUKSEN METODOLOGIA

6.1 Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymys

Opinnäytetyön tehtävänä on koota Suomessa alle kolme vuotta asuneiden pakolaismiesten antamia merkityksiä Kompassi-menetelmän osa-alueille. Opinnäytetyöni tavoitteena on luoda sellaista tietoa, jota voidaan hyödyntää Kompassi-menetelmää käytettäessä.

Mietin tutkimuskysymystä, jolla saisi selville, miten Kompassia tehdessä kannattaa kysymyksiä kysyä. Pohdinnan tuloksena opinnäytetyöni tutkimuskysymykseksi muotoutui:

Millaisia merkityksiä alle kolme vuotta Suomessa asuneet eri kulttuuritaustaiset maahanmuuttajamiehet antavat Kompassi-työkalun aihealueille?

6.2 Laadullinen tutkimus

Tutkimus on kvalitatiivinen eli laadullinen. Eskolan ja Suorannan (1999, 15) mukaan laadullisella aineistolla tarkoitetaan pelkistetyimmillään aineistoa, joka on ilmaisultaan tekstiä. Laadullisen tutkimuksen aineiston keruussa käytetään sellaisia menetelmiä, jotka vievät tutkijan lähelle tutkittavaa kohdetta, kuten haastattelut tai havainnoinnit. Tavallisesti tutkijan pyrkimyksenä on tavoittaa tutkittavien näkökulma tutkittavana olevasta ilmiöstä. Aineiston keruu ja käsittely kietoutuvat tiiviisti toisiinsa kvalitatiivisessa tutkimuksessa. (Kiviniemi 2001, 68; Mäkelä 1990, 45–46.)

Laadullinen tutkimus on luonteeltaan prosessorientoitunutta (Kiviniemi 2001, 68). Kun laadullisessa tutkimuksessa aineistonkeruun väline on tutkija itse, voi aineistoon liittyvät näkökulmat ja tulkinnat kehittyä tutkijan tietoisuudessa vähitellen tutkimusprosessin edetessä. Tämän laadulliselle

tutkimukselle ominaisen piirteen myötä korostuu tutkimuksen eri elementtien esimerkiksi tutkimustehtävän, teoriamuodostuksen, aineiston keruun ja aineiston analyysin – joustava kehittyminen tutkimuksen edetessä. Käytännössä nämä elementit limittyvät toisiinsa ja muotoutuvat vähitellen tutkimuksen kuluessa. Kyse on tutkimustoiminnan ymmärtämisestä myös eräänlaisena oppimistapahtumana. (Kiviniemi 2015, 74–75.)

Laadullisessa tutkimuksessa näkemyksen kehittyessä tarkastelu voi kohdentua uusiin mielenkiinnon kohteisiin. Keskeistä on löytää ja valita tutkimuksen kuluessa tärkeimmät ja kiinnostavimmat asiat, joihin nojaten tutkimuksellisia ratkaisuja tehdään. (Kiviniemi 2015, 77.) Laadullisen aineiston analysoinnin tarkoituksena on informaatioarvon lisääminen, sillä siinä hajanainen aineisto luodaan mielekkääksi, selkeäksi ja yhtenäiseksi informaatioksi tutkittavasta ilmiöstä. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 505-510.)

6.3 Toiminnallinen tutkimus

Toimintatutkimus on enemmän tutkimusasetelma kuin varsinainen tutkimusmenetelmä. Lähtökohtana on, että tutkija työskentelee tutkimuskohteen jäsenten kanssa. Tutkimusasetelmassa on peruseriaate, että tutkija ja tutkittavat yhdessä ohjaavat, korjaavat ja arvioivat sekä päätöksiään että toimintaansa. (Anttila 1996, 320–321; Alasuutari 1996, 88.) Toiminnallinen opinnäytetyö tarkoittaa, että opiskelija tekee opinnäytteenään jonkinlaisen tuotoksen. (Vilka, Airaksinen 2003, 9–15; Vilka, Airaksinen 2004, 6; Vilka 2005, 11–19, 173.)

Toimintatutkimukseni on emansipatorinen. Heikkinen, Kontinen & Häkkinen (2008, 47) mukaan tutkimuksen päämääriä ovat toimijoiden parantunut itseymmärrys, toiminnan tehokkuus ja vaikuttavuus. Tarkoituksena on myös ammatillinen kehittyminen.

Toiminnallinen opinnäytetyö tulee tehdä tutkivalla otteella. Tutkivalla työotteella tarkoitetaan toiminnallisessa opinnäytetyössä valintojen joukkoa ja niiden tarkastelua sekä valinnan perustelua teoreettiseen viitekehykseen peilaten. Teoreettisen viitekehyksen täytyy liittyä aihetta käsittelevään oman alan kirjallisuuteen. Toiminnallinen opinnäytetyö on luonteeltaan erilainen kuin tutkimuksellinen opinnäytetyö. Pää tavoitteena toiminnallisessa opinnäytetyössä on saavuttaa opinnäytetyölle asetetut tavoitteet. Tämän vuoksi tutkimuksellisten keinojen käyttö voi jäädä toiminnallisessa opinnäytetyössä vähemmälle. Arvioidessa toiminnallista opinnäytetyötä tulee pohtia kriittisesti työn luotettavuutta, onnistumista ja mahdollisia muita keinoja työn toteuttamiseksi. (Vilka & Airaksinen 2003, 154, 158.)

Toiminnallisessa opinnäytetyössä on sellaisia piirteitä, joiden perusteella voidaan puhua projektista (Vilka 2003, 48). Silfverberg (2007) on määrittellyt projektin kolme tavoitetta, jotka ovat kehitystavoite ja välitön sekä konkreettinen tavoite Toiminnallisen opinnäytetyö tarkoittaa sitä, että

tuotoksena on esimerkiksi opas tai tapahtuma. Opinnäytetyön ”tuotteesta” riippumatta sen täytyy olla selkeästi rajattavissa ja sisällöltään täsmennettävissä. Käytännön toteutus ja sen raportointi ohjeiden mukaisesti on toiminnallisessa opinnäytetyössä tärkeää (Jämsä & Manninen 2000, 13–16; Vilka & Airaksinen 2003, 9.)

6.4 Tutkimusaineisto

Kaikki haastattelemani henkilöt olivat tulleet Suomeen pakolaisena. Heillä kaikilla on ollut kotikunta alle kolme vuotta. Kieliryhmiksi valikoitui somalialaiset ja arabi, koska ne olivat isoimmat asiakasryhmät toimistossamme. Kaikki miehet olivat uskonnolliselta taustaltaan Islamin uskoisia.

Aineistonani oli kuuden miehen haastattelut ja siksi en yksilöi vastauksia, jotta vastaajia ei voi tunnistaa. Tutkittavia on alle kymmenen, joten he tai heidän lähipiirinsä saattaa tunnistaa vastaajat työstäni. Otin tutkittavilta henkilöiltä suostumukset. Suostumuslomake (Liite 1) ja tutkimuksen sisältö käytiin läpi tulkin välityksellä.

Tavoitteena oli tehdä kuudelle miehelle Kompassi-menetelmä. Menetelmää tehdessä kirjasin ylös asiakkaan eri osioille antamia merkityksiä. Valitsin kohderyhmäksi kolme somalialaista ja kolme arabimiestä. Haastatte luissa keskityin merkitykseen, laadulliseen tietoon.

Kompasseja tehdessä käytin asiakkaan oman äidinkielen tulkkia. Tulkin kanssa käyty keskustelu on aina erilaista kuin suora kommunikaatio. Vaikka tulkki vain kääntää, on hän silti ihminen ja persoona, jolla on omia mielipiteitä asioista. Tulkkia käyttäessä tulee olla tarkka tulkin ammatillisuudesta ja koulutuksesta/kokemuksesta. Käytin selkokieli kompassia, jossa kysymyksien apuna on kuvia. Kuvat sopivat mielestämme käyttöön silloin, jos ei ole mahdollista käyttää tulkkia. Meillä kaikissa kyselytilanteissa on tulkki paikalla ja silloin tilanne voi olla keskustelelevampi.

6.5 Analyysimenetelmä

Käytän tutkimuksessani kategorisointia. Kategoriat syntyvät ihmisten sekä asioiden luokittelusta ja nimeämisestä. Kun henkilö sijoittaa itsensä tiettyyn kategoriaan, tulee hän samalla asettaneeksi itsensä valitsemansa kategorian jäseneksi. Jäsenkategoria-analyysin työkaluihin kuuluu kategorioiden lisäksi termi kategoriasidonnaiset toiminnot, joilla tarkoitetaan verbejä, joita liitämme kategorioihin. Kategoriapiirteillä taas tarkoitetaan kategorioihin liitettyjen toimintojen lisäksi niiden yhteyteen liitettäviä kulttuurisesti tunnustettavia ominaisuuksia, eli adjektiiveja. (Jokinen, Juhila & Suoninen 2012, 9-10; Välimaa 2011, 27–29.)

Kategoria-analyysillä voidaan tunnistaa myös kulttuurisia merkityksiä. Sen avulla voidaan analysoida ihmisten jokapäiväisessä elämässä vallitsevia

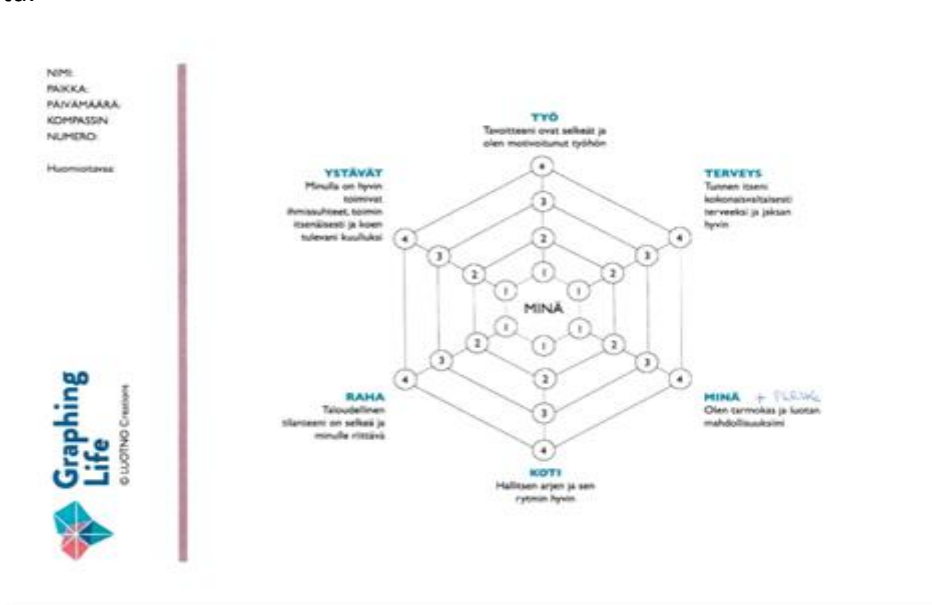
sekä vuorovaikutuksessa tuotettuja moraalisia jäsennyksiä. Kategoria-analyysissä on viime kädessä kyse juuri kulttuurin ja moraalien tarkastelemisesta. (Jokinen, Juhila & Suoninen 2012, 9-10; Välimaa 2011, 27–29.)

6.6 Analyysin toteutus

Käytin Kompassia aineistonkeruun välineenä, enkä niinkään asiakkaan itsearviointiin. Kerroin tämän myös haastateltaville miehille, jotta voisimme keskustella yleisellä tasolla, ei niinkään henkilökohtaisesta tilanteesta.

Keräsin tekemäni kyselyiden tulokset yhteen Excel-taulukkoon ja etsin yhteneväisiä ja toisaalta paljon toisistaan eroavia sanoja ja lauseita. Vastaukset olivat jokaiselta osa-alueelta, joten sain kuusi vastausta jokaiseen osa-alueeseen.

Aineiston analyysissä käytin Kompassin mallipohjaa apuna. Mallissa on otsikot, joiden alle kategorisoisin aineiston miesten vastausten perusteella. Pyrin jakamaan vastaukset näiden osa-alueiden alle. Erittelin myös muutama otsikon, koska ne nousivat keskustelussa esiin ja ovat minusta tärkeitä.

Kuva 4. Kompassin mallipohja, jota käytin aineiston analyysin pohjana

6.7 Tutkimuksen luotettavuus

Reliabiliteetti on huonosti sopiva käsite, koska toimintatutkimus on itsessään interventio, väliin tuleva muuttuja, jota jopa käytetään muuttamaan vallitsevia käytäntöjä. Tulos on "totta" vain tietyssä paikassa tiettyyn ai-

kaan. Validiteetti perustuu ajatukseen, jossa tutkija on subjekti, joka esittää ajatuksen objektista. (Huttunen, Kakkori & Heikkinen 1999, 113–114; Huttunen 1999, 181.)

Toimintatutkimuksen pätevyys perustuu näkemykseen, että sen avulla kehitetään yhteisön toimintaa. Onnistuessaan toimintatutkimus siis merkitsee toimivampia uusia käytäntöjä. Tällainen näkökulma on pragmatistinen: totta on se mikä toimii. (Huttunen, Kakkori & Heikkinen 1999, 118–119, 132.)

Tutkimustietojen käsittelyssä kaksi keskeistä käsitettä ovat luottamuksellisuus ja anonymiteetti. Täydellinen nimettömyys ei useinkaan tule kysymykseen, sillä muuten esimerkiksi tutkimukseen vastaamattomien muisuttaminen postikyselyä käytettäessä tulee mahdottomaksi. Tutkijan ei tule tietojen käsittelyn luottamuksellisuudesta luvatta luvata enempää kuin hän pystyy käytännössä täyttämään. Myös tietoja julkistettaessa tulee pitää huolta luottamuksellisuuden säilyttämisestä ja anonymiteettisuojusta. Tuloksia julkistettaessa on siis huolehdittava siitä, ettei tutkittavien henkilöllisyys paljastu. (Henttonen. 2008.)

Mitä arkaluontoisemmasta aiheesta on kysymys, sitä tiukemmin on suojattava anonymiteettiä. Periaatteena on oltava se, että henkilöllisyyden paljastuminen tehdään mahdollisimman vaikeaksi – aina tässä ei ole onnistuttu, mistä esimerkkinä käyvät klassiset Freudin tapaus tutkimukset. Tapaus- ja henkilöhistorialliset tutkimukset ovatkin hankalia tässä suhteessa. On myös tutkimuksia, joiden tuloksia julkaistaessa ei yksityisiä henkilöitä mainita nimiltä, mutta tiedot ovat muuten niin yksityiskohtaisia, että ainakin tutkittavien lähipiiri saattaa tunnistaa joitakin tutkittavia. Tutkijan tulee ottaa huomioon tämä riski ja harkita menettelynsä mahdolliset seuraukset. (Henttonen. 2008.)

Tulkin käytöstä on maininta useammassa laissa. Viranomaisen on huolehdittava tulkitsemisesta tai kääntämisestä, jos ulkomaalainen ei osaa kieliain (423/2003) mukaan viranomaisessa käytettävää suomen tai ruotsin kieltä taikka hän ei vammaisuutensa tai sairautensa vuoksi voi tulla ymmärretyksi esimerkiksi turvapaikkamenettelyssä käsiteltävässä asiassa tai asiassa, joka voi tulla vireille viranomaisen aloitteesta. (Ulkomaalaislaki 203§)

Viranomainen voi asian selvittämiseksi tai asianosaisen oikeuksien turvaamiseksi huolehtia tulkitsemisesta tai kääntämisestä muussakin kuin 1 momentissa tarkoitettussa asiassa. Asianosaisella on oikeus saada häntä koskevasta päätöksestä tieto äidinkielellään tai kielellä, jota hänen perustelusti voidaan olettaa ymmärtävän. Tieto päätöksestä annetaan tulkitsemalla tai kääntämällä. (Ulkomaalaislaki 203§)

Sosiaalihuollon henkilöstön on selvitettävä asiakkaalle hänen oikeutensa ja velvollisuutensa sekä erilaiset vaihtoehdot ja niiden vaikutukset samoin

kuin muut seikat, joilla on merkitystä hänen asiassaan. Selvitys on annettava siten, että asiakas riittävästi ymmärtää sen sisällön ja merkityksen. Jos sosiaalihuollon henkilöstö ei hallitse asiakkaan käyttämää kieltä taikka asiakas ei aisti- tai puhevian tai muun syyn vuoksi voi tulla ymmärretyksi, on mahdollisuuksien mukaan huolehdittava tulkitsemisesta ja tulkin hankkimisesta. (Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 5§)

Viranomaisen on järjestettävä tulkitseminen ja kääntäminen asiassa, joka voi tulla vireille viranomaisen aloitteesta. Asia voidaan tulkita tai kääntää sellaiselle kielelle, jota asianosaisen voidaan todeta asian laatuun nähden riittävästi ymmärtävän. Asian selvittämiseksi tai asianosaisen oikeuksien turvaamiseksi viranomainen voi huolehtia tulkitsemisesta ja kääntämisestä muussakin kuin 1 momentissa tarkoitetussa asiassa. (Hallintolaki 26§)

7 TUTKIMUSTULOKSET

7.1 Terveys

Keskustelimme miesten kanssa fyysisestä ja psyykkisestä terveydestä.

Juttelen itseni kanssa mieltä painavissa asioissa, kaverit. psykiatrinen sairaanhoitaja, vieraalle juttelu, jos on niin iso ongelma menen juttelemaan asiasta

mielenterveys ja hulluus ei ole sama asia

Jos ihminen kokenut pahoja asioita, voi olla mielenterveysongelmia, kaveri suututtaa, ero tyttöstävästä tai ongelmia vaimon kanssa.

Kun on henkisesti kaikki hyvin, on terve

ei ole häpeä pyytää psykiatriin asioihin apua

ei kyse hulluudesta, jokin painaa ja stressaa, voi vaikuttaa uneen.

Omassa maassa ei kysytä mielenterveysongelmista

Rukous ja puhdistautuminen auttaa

Illalla, yöllä tulee ajatukset mieleen

Ei ole ongelmia vastata kysymyksiin, työntekijä työtehtäviä hoitaa.

Tutkimuksen mukaan haastateltavat eivät kokeneet psyykkisen avun hakemista häpeälliseksi asiaksi. Pääsääntöisesti mielenterveys sanaa ei rinnastettuunaan hullu. Mielenterveydestä kysyminen ja puhuminen ei ollut miehille tuttua omasta kulttuurista, silti miehet puhuivat asiasta avoimesti, kuitenkin vain yleisellä tasolla, niin kuin tavoite olikin. Ohjasin keskustelua enemmän psyykkisen terveyden asioihin, koska tiesin, että fyysistä terveyttä on helpompi hoitaa itse.

Fyysinen terveys koettiin pääasiallisesti hyväksi.

Menen lääkärille kun tulee vaikeaa

Miehet kokivat, että fyysisiin vaivoihin saa apua lääkäristä ja osasivat ohjautua oman terveysaseman palveluihin fyysisissä vaivoissa. Haastattelussa ei haluttu eritellä fyysisiä vaivoja tarkemmin, enkä sitä edes lähtenyt kysymään. Haasteltava kuvasi fyysiset ongelmat sanalla vaikea.

7.2 Minä ja perhe

Minästä ja perheestä keskustelu limittyä.

Hyvin viihtynyt. jos en olisi viihtynyt, et olisi perhettä tuonut

Elämä tarkoitettu lasten kasvattamiseen

Perheenyhdistämisen käsittely on vaikeaa

Naimisiinmeno on vaikeaa.

Perheestä miesten oli vaikea puhua, koska moni mies oli yksin Suomessa ja odotti perheenyhdistämiseen päätöstä. Perheenyhdistämisellä tarkoitetaan sitä, että Suomessa luvallisesti oleskelevan henkilön perheenjäsenet voivat hakea oleskelulupaa Suomeen perhesiteen perusteella. Prosessi on pitkä ja henkisesti kuormittava sekä Suomessa olevalle henkilölle, että yleensä ulkomailla oleskelulupaa odottaville. Perhe haluttiin tuoda myös Suomeen ja lasten kasvattaminen koettiin tärkeäksi. Kuitenkin naimisiin meneminen koettiin hankalaksi, koska miehet halusivat vaimon omasta kulttuurista.

Elämä lähtenyt liikkeelle.

Paljon papereita

Uskonto on minun henkilökohtainen asia

Suomen laki sanoo koulussa on oikeus omaan uskontoon ja äidinkieleen

Tärkeää on kunnioittaa suomen lakeja, tehdä velvollisuudet ja noudattaa lakeja

Kun tulin oli uusi ympäristö ja uusi elämänvaihe. Aluksi oli vaikeuksia. Sosiaali auttoi alkuvaiheessa. Saan edelleen apua jos tarvitse, apu on vähentynyt, pystyn itse hoitamaan asioita.

Olen sopeutunut, niin että pystyn itse hoitamaan asioita.

Omasta minästä kysyttäessä miesten vastaukset liittyivät suomalaisen yhteiskunnan haasteisiin, lakeihin sekä sopeutumiseen. Toiset vastaajista mainitsivat myös uskonnon, joka koettiin henkilökohtaiseksi asiaksi. Kuitenkin lapsille koulussa opetettavaa omaa äidinkieltä ja uskontoa arvostettiin. Haastateltavat kokivat, että maahanmuuttaja on sopeutunut Suomeen silloin kun osaa hoitaa itse omia asioitaan.

Haastateltavat mainitsivat sen, että alkuvaiheessa on paljon papereita. Suomeen tullessa ja Suomessa asuessa esimerkiksi kaikki etuudet haetaan alkuun paperilla. Kelasta ja sosiaalitoimesta tulee paljon postia ja niiden lisäksi myös mainoksia tulee paljon. Aluissa on hankala erottaa tärkeät ja ei tärkeitä paperit.

7.3 Koti

Tutkimukseni mukaan haastateltavien käsitys kodista vaihtelee.

Saa valita millaisen asunnon ottaa, kun ei ole vuokrattoa
En tunne vielä, että olen omassa rauhassa kotona, koska saan etuuksia

Jos omistan asunnon on koti

Vuokra-asuminen, kun menen asumaan, on melkein koti.

Vuokra-asumisessa on paljon ehtoja, se rajoittaa kodin tunnetta.

Somalialaiselle ainakin patja tekee kodin, kodissa tärkeintä, että voi turvallisesti nukkua. Voin mennä nukkumaan, herään tästä ja huomenna voin mennä taas illalla. Voin ottaa vieraita vastaan.

Henkilöllä pitää olla valmiuksia, tehdä asunnosta koti. vastuut ja velvollisuudet pitää tietää ja toimia sääntöjen mukaan. Kodin siivous, lajittelu, pesutupa. Kerrostalossa on yhteisiä tiloja. Huolehtiminen, vuokran maksaminen

Koti on kalustettu, sänky.

Tärkeintä on vesi, sähkö, keittiö ja wc

Suomalaiset pelkää antaa asunnon ulkomaalaisille.

Oleskeluluvan saamisen jälkeen olen asunut turvallisesti

Kun elätän itseni ja maksan itse asumisen kulut olen kotona.

Vuokra-asumista pidettiin väliaikaisena ratkaisuna ja vain asuntona. Moni miehistä koki, että vasta itse ostettu koti on oikeasti koti. Kodissa arvostettiin perusasioita kuten puhtautta ja perusasunnon tarvikkeita. Keskustelussa nousi kuitenkin esiin, että suomalaiset pelkäävät asunnon antamista ulkomaalaisille. Vuokra-asumisesta ajateltiin, ettei voi valita itselleen juuri sellaista kotia, kuinka haluaa ja etuudet rajoittavat myös asumisen mukavuutta.

Kotia ajatellessa haastatteluissa nousi esiin, että vuokra-asumisen erilaiset säännöt vaikuttavat kodin tunteeseen. Haastateltavan mukaan vasta omistusasunto on oikeasti koti. Kotiin ja asumiseen liittyen pidettiin tärkeänä osata vastuut ja velvollisuudet kuten kodin siivous, roskien lajittelu ja pesutuvan käyttö sekä vuokran maksaminen.

7.4 Ystävät ja kaverit

Aineiston analyysi paljasti, että ystävä ja kaveri olivat miehelle eri asia.

Ystävä on läheinen, koko iän ollut kaveri, tukena aina, ei ole läheisiä ystäviä, luotettava

Ystävän kanssa on enemmän tekemisissä ja luotettava suhde, sukupuolella ei väliä

Ystävä on lähellä, voi luottaa henkilökohtaisia asioita. Voi olla mies ja nainen.

Ystävä on henkilö, joka on läheinen, kun on vaikeuksia voi puhua, luotettava ja voin pyytää apua. Miehiä ja naisia voi olla.

Voi olla mistä maasta vain

Kaverin kanssa kuntosalilla keskustellaan niitä näitä, koulussa, harrastuksissa

Tietää nimen ja näkee silloin tällöin

Kaveriin voi tutustua uusiin helposti, ei ole niin läheinen

Somaliassa sananlasku, jos on paljon kavereita, ei ole todellinen ystävä.

Kaveria tervehditään, ei luoteta

Kaveri on tuttu, työkaveri, kadulla vastakkain tervehditään. Kaveri voi tulla mistä maasta vain

Keskusteltaessa ystävydestä maahanmuuttajamiesten kanssa aineiston analyysin avulla saatiin selville, että sanoilla ystävä ja kaveri koettiin olevan erilainen merkitys. Kaveri on tuttu, jolle ei kerrota syvällisempiä asioita elämästä. Ystävä on luotettu ja läheinen. Ystävät tai kaverin sukupuolella ei koettu olevan merkitystä. Vastauksissa kuitenkin näkyi, että kaveri voi olla mistä maasta vaan, ystävä usein samaa kansalaisuutta.

7.5 Ystävystyminen suomalaisten kanssa

Suomalaisten kanssa ystävystymistä pidettiin vaikeana.

Suomalaista vaikea lähestyä kun ei ole kieltä

Ei luontaisia tutustumispaikkoja suomalaisten kanssa

Suomalaisten kanssa keskustelu vaikeaa, koska itse pitää tehdä aloite

Kantaväestön kanssa pärjään, ei ole ollut ongelmia.

On suomalaisia tuttuja auttaa

Tutkimuksessa mukana olleet maahanmuuttajamiehet kertoivat pärjäävänsä suomalaisten kanssa, mutta läheisemmän suhteen luomisen kerrottiin olevan haastavaa. Suomalaisten kanssa ei koettu olevan luonnollista tapaa tutustua tai aloittaa keskusteltua eikä luonnollisia tapaamispaikkoja koettu olevan. Keskustelun avaaminen koettiin hankalaksi. Myös kielen puute vaikuttaa suomalaisen kanssa ystävystymiseen. Toisaalta eräällä miehellä oli suomalaisia tuttavuuksia, jotka auttavat tarvittaessa.

7.6 Työ

Työ koettiin tärkeäksi.

Kun on työssä ja saa palkkaa voi olla tyytyväinen

Naisten ja miesten työt kyllä Irakissa eroaa.

Naisten työt: ompelija, vaatemyyjä, kahvilassa esim.

Tiettyjä asioita mitä ei tee: taksikuski, rakennustöitä ei, autonkorjaustyötä ei.

Naisten ja miesten työt erityisesti viime aikoina tullut eroa. Tietyt ammatit jotka olleet aina miesten alaa esim. taksikuski Parturit aina miehiä ja kampaajat naisia (käyvät niissä)

Suomessa työelämässä vaaditaan ammatti ja todistus. Somaliassa voi päästä työhön ilman todistuksia.

Suomessa ei oppipoika ajatusta.

Työnteko ja saaminen on vaikeaa

Työ on tärkeää, toiset vain opiskelee

Miehet tekee työtä Somaliassa enemmän

Tutkimukseni haastatteluissa jokainen vastaaja arvosti työtä ja työn tekemistä. Työn saaminen kuitenkin koettiin hankalaksi. Myös se, että Suomessa ei ole ns. oppipoika- mallia käytössä nousi esiin. Omassa kotimaassa pystyi opiskelemaan työn seuraamalla toista henkilöä. Haastateltavat kertoivat, että kotimaassa pystyy pääsemään töihin ilman minkäänlaisia todistuksia.

Naisten ja miesten töissä koettiin olevan eroja. Naisten työt olivat enemmän ei niin fyysisiä kuin miesten. Aineistossa nousi esiin se, että vain opiskelua ei niinkään arvostettu, vaan opiskelu on vain tapa päästä työelämään.

7.7 Raha

Raha on iso osa miesten elämää.

Jokaisen pitää elää sillä rahalla mitä saa
Toiveita on paljon, pitää kuitenkin katsoa realistisesti

Irakissa on erilaisia tasoja, joilla eletään. Kulttuuri ja heimojen tapoja voi olla tietyillä alueilla vahvaa ja niiden mukaan eletään. Eri tasojen välissä selkeät erot. Toiset elää niin kuin Euroopassa.

Jokainen yrittää suunnitella rahankäyttöä, ei helppoa

Yleensä pärjään rahallisesti

Olen tyytyväinen nyt talouteen

Rahaa ei koskaan voi olla riittävästi
Kun rahaa tulee enemmän, nälkä kasvaa

Somaliassa arvostetaan rahaa, jolla on enemmän rahaa, tunnetaan Somaliassa. Elää erilalla, talous ja rahat näkyvät, asunto on erilainen

Talouteen voi olla tyytyväinen kun elättää itse omilla tuloilla itsensä ja perheensä

Somaliassa arvostetaan rahaa

Somaliassa näkyvät, on omaisuutta, ylimielisiä, on muita korkeampi

Raha on tärkeä

Talouteen voi olla tyytyväinen silloin kun on työssä

Rahan merkitys nousi keskustelussa selkeästi esiin. Oma miehistä oli tyytyväinen talouteen nyt, mutta suurin osa koki, ettei raha riitä. Kaikki haasteltavat saivat sosiaalietuuksia, kukaan ei ollut vielä työllistynyt. Etuuksista keskustelu on toisille luonnollisempaa ja toisia se hävettää.

Omassa kulttuurissa rahan annetaan näkyä silloin kun rahaa on. Suomessa koettiin, ettei rikkaat suomalaiset näytä omaisuuttaan samalla tavalla. Miesten oli helppo keskustella rahasta. Raha koettiin tärkeäksi osaksi elämää ja siksi siitä keskusteltiin paljon.

7.8 Etuudet

Sosiaalietuudet nousivat esiin keskustelussa.

Tunne, ujostuttaa. Toisaalta hyvä kertoa, että elää etuuksilla.

Valtio auttaa ihmisiä

Yhteiskunta on vastuussa minusta

Voin kertoa totuuden että saan etuuksia

Väliaikaisesti voi elää etuuksilla

Somaliassa ei ole sosiaalietuuksia

Etuudet olivat miesten arjessa pääasiallinen tulonlähde. Miehet opiskelivat suomen kieltä tai ammattiin. Valtion avusta oltiin kiitollisia. Toisaalta mies sanoi, että yhteiskunta on hänestä vastuussa. Suomalaisia etuuksia ei ole kotimaassa. Osa vastaajista ajatteli, että etuudet ovat riittävästi, osa piti etuuksia liian pieninä. Myös suhtautuminen etuuksien saamiseen vaihteli. Toiset uskaltavat puhua asiasta avoimesti, toisia ujostuttaa.

7.9 Lainat

Aineiston analyysin pohjalta nostin esiin myös rahan lainaamisen.

Somalialaiset lainaa toisilleen rahaa,
kulttuurista tulee, verkostoa pitää tukea. Somaliassa ihmiset
kuolisi ilman verkostoa ja rahanlainaus systeemiä.
Takaisinmaksu sovitaan, todistaja ollessa läsnä. Lainanottaja
kertoo milloin pystyy maksamaan

Somalialaiset lainaa toisilleen rahaa, korkoa ei kasva, sovi-
taan suullisesti lainan maksusta. Jos ei pysty maksamaan mie-
titään uudelleen

Somalialaiset nostivat esiin, että varsinkin heidän kulttuurissaan toisille lai-
nataan rahaa helposti. Miehet kokivat tukevansa omaa verkostoaan lai-
naamalla tarvittaessa rahaa. Lainan takaisinmaksulla ei ole kiire ja kaikki
perustuu suulliseen sopimukseen.

7.10 Suomen kieli ja kansalaisuus

Analyysissäni huomasin, että suomen kieli tuntui vaikealta ja kansalaisuu-
den hakeminen on erittäin tärkeää.

Englannin kieli: oikeastaan vaikeuttaa suomen oppimista.
Aina puhun englantia, en yritä suomen kieltä. Vähitellen vaih-
taa englantia suomeksi.

Kansalaisuus kokonaan suomalainen

Suomen kielen voi oppia

Englannin kieli oikeastaan vaikeuttaa suomen oppimista.
Aina puhun englantia, en yritä suomen kieltä. Vähitellen vaih-
taa englantia suomeksi.

Sää ja kieli on vaikeaa

Suomessa tasavertaisia kaikki ihmiset

Kansalaisuus, jotta 100 % turvassa

Kansalaisuus vaikuttaa elämään Suomessa

Suomen kansalaisuus tuo vakautta

Suomen kieli koettiin haastavaksi ja vaikeaksi mutta mahdolliseksi oppia. Suomessa koettiin olevan paljon papereita. Suomen kansalaisuuden koettiin tuovan varmuutta ja vakautta elämään. Jokaisella haastateltavalla oli suunnitelma hakea kansalaisuutta, kun se on mahdollista. Tutkimusta tehdessä nousi esiin myös se, että Suomessa kaikki ovat tasavertaisia.

8 JOHTOPÄÄTÖKSET

Johtopäätöksissä vertaan omia tutkimukseni tuloksia aikaisempiin tutkimuksiin ja teoriaan. Kompassi oli hyvä aineiston keräämisen menetelmä ja keskustelua syntyi myös sellaisista asioista, joista miehet eivät yleensä keskustele varatulla ajalla esimerkiksi lainan antaminen.

Mielenterveys ja hulluus erotettiin toisistaan. Psykkisen avun hakemista ei koettu häpeälliseksi. Ensin ajatuksena on puhua asioista ystävien kanssa ja vasta sen jälkeen hakea ulkopuolista apua. Kun henkinen hyvinvointi on kunnossa, eräs haastateltavista totesi, että silloin vasta on terve. Mielen-terveysongelmat koettiin johtuvan esimerkiksi erosta tyttöystävän kanssa tai ongelmista vaimon kanssa.

Pääsääntöisesti haastateltavat eivät puhuneet traumaista tai vanhoista kokemuksista, josta vielä vaikuttaisivat terveyteen. Tutkimuksessani selvisi, että mielen-terveysongelmat voivat johtua ihmisen kokemista pahoista asioista. Haastateltavat kokivat fyysisen terveyden pääasiassa hyväksi.

Seija Hämäläinen-Kebeden pro gradututkielmassa haastatelluista kolme kuvasi terveyttä sairauden puuttumisena. Pyrkimys sairaudettomaan tilaan tuli myös esiin ajatuksena, että "jos ei ole terve, menee lääkäriin," (mies 7) tai "terve ihminen käyttää nykypäivän terveyspalveluja" (Mies 5). Erittäin voimakkaana tuli vastauksissa esiin ajatus, että terveys on elämän perusta. Vastauksissa muutamat haastatellut kuvasivat terveyttä myös kolmeen terveyden eri ulottuvuuteen viittavilla ilmaisuilla: fyysinen terveys, henkinen terveys ja sosiaalinen terveys. Fyysisen terveyden kuvauksessa korostui fyysinen toimintakyky, liikuntakyky ja hyvä kunto. Muutamat kuvasivat fyysistä terveyttä sanoilla ruumiillinen terveys. (Hämäläinen-Kebede, S., 2003.)

Hassinen-Ali-Azzani (2002) on tutkinut Suomessa asuvien somalien terveyskäsitteitä. Terveys yhdistettiin hyvinvointiin, kuten fyysiseen kuntoon,

aktiivisuuteen tai elämän tasapainoon. Samaan aikaan terveys nähtiin olevan sairauksien vastakohta. Tutkimusten tuloksissa ilmeni uskonnon vaikutus terveyskäsitteeseen tietoutena Jumalan olemassaolosta, sekä hänen vaikutuksestaan ihmiselämään. Tutkimuksessa haastatellut somalit kuvasivat terveyttä elämän perustana. Haastateltavien mukaan, ilman terveyttä ihmisellä ei ole mitään. Terveys on kallis ja arvokas asia. (Hassinen-Ali-Azzani 2002.)

Minästä puhuminen oli miehille vaikeaa. Koko ajan nousi esiin perheen merkitys; elämän tarkoitus on lasten kasvattaminen. Omaan minään oli vahvasti sidoksissa taloudellinen itsenäisyys. Toiset miehistä mainitsivat myös uskonnon. Haastattelijalla olisi hyvä olla perustieto haastateltavien uskonnosta.

Oman miehisyyden kehitymisprosessissa haasteeksi nousee elättäjän roolin muutos sekä auktoriteetin ja kunnioituksen menetys. Perhe on keskeinen maskuliinisuuden areena ja miehen roolit määrittyvät suhteessa hänen perheeseensä. Uusi yhteiskunta saattaa koetella perheen yhtenäisyyttä. Muun muassa uudenlaiset sukupuoliroolit koskettavat niin puolisoitten kuin lasten ja vanhempienkin suhdetta. Tulotason muutos ja siirtymä sosiaalisesta statuksesta toiseen, usein alempaan, koettelevat miehiä. Statuksen lasku nähdään miehille tyypillisenä kotoutumisen haasteena. (Tuomi-Mark & Salapuro, 2014, 6.)

Perhe-sanana merkitys vaihtelee eri kulttuurien välillä. Suomalaiset ovat tottuneet, että perheeseen kuuluu vain isä, äiti sekä lapset, eikä perheen asioista, etenkin ongelmista ei puhuta perheen ulkopuolella. Yhteisöllisissä kulttuureissa perheeseen taas katsotaan kuuluvan vanhempien ja lasten lisäksi myös isovanhemmat ja muu suku. Perheen ja suvun käsitteiden ero voikin olla häilyvä ja muuttuva. (Talib, Löfström & Meri 2004, 61.)

Maahanmuuttajaperheiden ongelmat näyttävät hyvin monimuotoisina ja niiden selvittäminen edellyttäisi aikaa, jota ruuhkautuneissa sosiaalitoimistoissa ei ole mahdollista riittävästi järjestää. Tekijät toteavat, että kotouttamispolitiikka ei tuo riittävästi voimavaroja palvelujen tuottamiseen. Kotouttamistoimenpiteet ajoittuvat kolmeen ensimmäiseen maassa asumisvuoteen, mutta todellisuudessa monet perheiden ongelmat tulevat esille vasta paljon myöhemmin. Tämä koskee erityisesti lastensuojeluun johtavia tilanteita (Anis, 2008 44.)

Nuoret nostivat äidin keskeisimmäksi tuen antajaksi, myös isä oli nuorille merkityksellinen hyvinvoinnin tekijä. Isien suomen kielen taidossa ja akkulturaatiossa Suomen yhteiskuntaan oli paljon variaatiota. Isän pääasiallisena tehtävänä oli toimia perheen päänä. Somalinuoret neuvottelivat aina ensin isän kanssa päättäessään nuoria itseään koskevista asioista. Jos esimerkiksi jatko-opiskelupaikka ei avautuisi kerrottaisiin siitä ensimmäisenä isälle. Isän tehtävänä oli ylläpitää somalinuorten tietoisuutta lähtömaasta

Somaliasta ja vahvistaa heidän somalin kielen taitoaan (Mattsson, M., 2017.)

Koska lapset oppivat usein uutta kieltä nopeammin ja ymmärtävät yhteiskuntaa ja sen toimintoja paremmin kuin vanhempansa, voivat perheessä roolit kääntyä tämänkin takia ylösalaisin. Tässä tilanteessa syntyy helposti sukupolvien välisiä jännitteitä ja konflikteja. Myös vaimon ja miehen rooleissa on tapahtunut muutoksia. Suomessa mies joutuu jakamaan perheessä valtaa enemmän vaimonsa kanssa. Tämä on sekä vaimolle että miehelle uusia ja vieras asia. Isä menettää näin auktoriteettiaan ja hänen asemansa perheen päänä horjuu helposti. (Degni, F., Pöntinen, S. & Mälsä, M. 2005, 5.)

Ihmisen kulttuuriset ja sosiaaliset tavat sekä uskonto seuraavat maahanmuuton mukana. On tärkeää ylläpitää oman kulttuurin perinteitä tai oman uskonnon harjoittamista. Tietoisuuden kasvaminen omasta kulttuurisesta perinteestä ja identiteetistä on tavallista maahanmuuton yhteydessä. Miesten auktoriteettiin ja valta-asemaan liittyvät arvot voivat kyseenalaistua Suomessa, ja yhteisöllä on tarvittaessa voimaa vahvistaa näitä haitallisesti. Tämän takana voi kuitenkin olla myös pelkoa elämänhallinnan menettämisestä sekä tunne arvostuksen puutteesta uudessa sosiokulttuurisessa ympäristössä. (Nyqvist, L & Hyvärinen, S. 2012, 37.)

Marika Mattsson (2017) tutki pro gradu- tutkielmassaan somalinuorten käsityksiä subjektiivisen hyvinvointinsa tekijöistä ja tutki niiden vaikutusta nuorten akkulturaatioasenteiden muodostumiseen. Haastatelluissa perhe näyttäytyi tuloksissa kaikista hyvinvoinnin tekijöistä merkittävimpanä. Perhe oli nuorille turvallinen kasvuympäristö, jossa he saivat tukea ja turvaa kaikilta perheenjäseniltä. Koti oli paikka, jossa somalinuoret saivat näyttää kaikki tunteensa ilosta ja onnellisuudesta aina pelkoon ja vihaan asti. Perheenjäsenille kerrottiin huolet, ja näihin huoliin mietittiin yhdessä koko perheen voimin ratkaisuja. Jos nuoria oli koulussa tai koulumatkalla esimerkiksi haukuttu tai nimitelty, he ovat saaneet kotoa tukea ja apua näihin vaikeisiin tilanteisiin (Mattsson, M., 2017.)

Tutkimusta tehdessäni oli mielenkiintoista, ettei kukaan miehistä nostanut esiin asuinalueita. Meillä työntekijöillä on selkeä ajatus siitä, millaiselle alueelle pakolaisia olisi hyvä asuttaa. Linjauksena on vähentää ja estää asuntojen keskittymistä tietyille alueille. Miehen, joiden kanssa tutkimusta tehdessäni keskustelin eivät kuitenkaan tätä asiaa ollenkaan maininneet.

Valintamahdollisuuksien rajoittuneisuuteen perustuva näkökulma korostaa sitä, että tietyt ryhmät, kuten näkyvät vähemmistöt ja myös pienituloiset, joutuvat muita useammin ottamaan asunnon vastaan yleisesti huonommiksi koetuista asuinalueista, joista asuntoja saa helpoimmin. Asumisen yksilöllisiä valintoja korostavan näkökulman mukaan etnisten vähemmistöjen alueellinen keskittyminen on osittain vapaaehtoista

perustuen ihmisten haluun asua lähellä toisia saman taustaisia ihmisiä. (Beqiri, 2011, 19.)

Haastateltavien mielestä kodin tekee puhtaus, sänky, keittiö, vesi, wc ja sähkö. Haastatteluissa nousi esiin, että koti on paikka, jossa voi mennä turvallisesti nukkumaan ja herää samasta paikasta ja huomenna voin taas mennä samaan paikkaan. Koti toi haastatteluissa miehille pysyvyyttä. Koti koettiin myös paikaksi, jossa voi ottaa vieraita vastaan.

Kompassia tehdessä kodin asioista kysyminen on mielestäni helpointa. Haastattelu olisi hyvä tehdä asiakkaan kotona niin samalla voidaan katoa asumiseen liittyviä ongelmia. Työni kautta olen huomannut, että esimerkiksi sulakekaappi tai liesituulettimen puhdistus on paljon helpompi neuvoa paikan päällä kuin sanallisesti. Kompassia tehdessä asiakkaalle voisi antaa kuvalliset järjestyssäännöt. Materiaalia löytyy helposti internetistä.

Pakolaisina Suomeen tulleet selostavat tarinoissaan yleensä varsin tarkkaan alkuperäisestä kotimaasta lähtöön johtaneita tapahtumia. Traumaattisia ja epäoikeudenmukaisiksi koettuja tilanteita ja tapahtumaketjuja selostetaan usein pitkään ja yksityiskohtaisesti. Tällainen omien vaikeiden kokemusten kertominen ja jakaminen voi toki toimia myös terapiana. Toisaalta Suomen kontekstissa luettuina tarinoista tulee myös oman paikan legitimointia pakolaisena Suomessa. Useiden tarinoiden kirjoittajat kommentoivatkin eksplisiittisesti suomalaista keskustelua "oikeista" ja "vääristä" pakolaisista. Tarinoista on luettavissa jatkuva tarve perustella ja puolustaa omaa olemista Suomessa, ja "todellisen" pakolaisen paikan saa vain todistamalla, että lähtö kotimaasta on ollut välttämätöntä. (Huttunen 1999, 7.)

Joillekin kirjoittajille, joille Suomi näyttäisi olevan uusi pysyvä asuinmaa, se ei kuitenkaan tunnu tarjoavan kodin tuntua ja kuulumisen paikkoja. Suomesta voikin muodostua marginalisoiva, hyljeksivä kotimaa. Useille eri Afrikan maista tulleille kirjoittajille koti Afrikassa tarjoaa paikan täynnä hyviä muistoja, kuulumisen paikkoja ja vahvaa kodin tunnetta. Kirjoittajat ovat sittemmin kiinnittyneet Suomeen, useimmiten perhesiteiden kautta. Arkielämä Suomessa tuntuu kuitenkin tarjoavan lukemattomia poissulkemisen kokemuksia: erityisesti mustat miehet kirjoittavat rasismien vaikeuttamasta arkipäivästä. (Huttunen 1999, 4.)

Huttusen (1999) tutkimuksessa kuvataan ajatuksia kodista ja kotimaasta. Kukaan tutkimukseen osallistuneista miehistä ei tuonut esiin kaipuuta kotimaahan. Ehkä Kompassin aihealueet eivät kysy tätä kysymystä. Rasismia ei nostettu myöskään esiin. Ehkä suomalaisten vaikea lähestyttävyyden on tavallaan myös kokemus rasismista ja poissulkemisesta.

Haastateltavilla oli kavereita, muttei todellisia ystäviä. Ystävä määriteltiin luotettavaksi henkilöksi. Kaveri on tuttu, jolle ei puhuta omia asioita. Kompassi menetelmässä puhutaan ystäviä. Kyselijän tulee esittää selventäviä

kysymyksiä, jotta vastaus vastaa todellisuutta. Asiakas voi sanoa, ettei hänellä ole ystäviä, mutta silti hänellä on laaja verkosto.

Ystävän sukupuolella ei haastatteluissa koettu olevan merkitystä. Ystävä voi olla myös toisesta kansalaisuudesta, ei pelkästään oman maalainen. Ystävän kohdalla mainittiin usein luotettavuus.

Sosiaalisen verkoston tärkeys korostuu paitsi tiedon välittäjänä, myös tukiverkostonä. Maahanmuuton myötä oma tukiverkosto (suku, naapurit, ystävät) jäävät ja tilalle tulee tyhjiö, jonka täyttäminen voi viedä pitkään. Tukiverkoston olisi to-della hyvä koostua muistakin kuin vain viranomaisista. Sosiaalisten suhteiden merkitys kotoutumiselle on erittäin tärkeää ja erityisesti ystävyystyminen suomalaisten kanssa helpottaa yhteiskunnan sisälle pääsemistä (Nygqvist, L & Hyvärinen, S. 2012, 35.)

Erik Allardtin (1976) yhteisyys-suhteisiin (loving) viitaten on ihmisellä tarve olla yhteydessä muihin ihmisiin, kuuluu johonkin, kuten ystävyys-suhteissa, perheessä tai muissa yhteisöissä. Tämä tukee ja vahvistaa osallisuutta. (Allardt 1976, 38-50.) Osallisuus on aina myös yksilöllinen tunne tai kokemus kuulumisesta yhteisöön ja yhteiskuntaan ja jossa keskeisinä tekijöinä on luottamus, sitoutuminen ja kuulluksi tuleminen. (Berry 1984; Schubert 2013, 65-66.)

Kotamäki (2012) nostaa esiin, että aikaisemmassa tutkimuksessa maahanmuuttajat kokivat vaikeaksi päästä mukaan liikuntaryhmään suomalaisten ennakkoluulojen takia. Maahanmuuttajamiehet olisivat halunneet pelata salibandya, mutta he eivät löytäneet sopivaa joukkuetta. Maahanmuuttajamiehet kokivat, että suomalaiset eivät halunneet ottaa tuntemattomia ulkomaalaisia mukaan toimintaansa ja suomalaisten oli myös vaikea uskoa, että ulkomaalaiset osaisivat pelata salibandya (Kotamäki, 2012, 24.)

Haastateltavista jokaisella oli positiivisia kokemuksia ystävien saamisesta jalkapallon avulla. Kaikki haastateltavat menivät puolen vuoden sisällä Suomeen tulostaan pelaamaan suomalaisiin joukkueisiin ja siellä he saivat ensimmäisiä kontakteja suomalaisiin. Haastatteluissa nousi esille, että jalkapallo on monelle maahanmuuttajalle ensimmäinen kosketus suomalaiseen yhteiskuntaan ja suomalaisiin ihmisiin. Se on hyvä paikka luoda kontakteja ja saada kosketusta suomalaisiin. (Kotamäki 2012, 35.)

Myös Kotamäen (2012) tutkimuksessa ilmenee, että suomalaisiin on vaikea tutustua ilman luonnollista ympäristöä. Kotamäen tutkimuksessa jalkapallo tai muu harrastustoiminta koettiin oleelliseksi ja luonnolliseksi paikaksi saada suomalaisia tuttuja ja ystäviä. Minun tutkimuksessani miehen eivät nostaneet esiin harrastuksia. Uskoisin, että jatkossa jos Kompas-sia käytetään, työntekijä voisi kertoa luonnollisista paikoista tavata suomalaisia. (Kotamäki 201, 35.)

Mattssonin (2017) haastatteluissa tuli esille myös toinen somalinuorten ystävyysuhteet. Osalla nuorista oli paljon eri kulttuuriryhmiin kuuluvia ystäviä. Nuoret, joilla oli koulussa ystäviä, pitivät ystäviä ja ystävyyttä oleellisenä hyvinvoinnin ja koulunkäynnin sujumisen edellytyksenä. Tahaton yksinäisyys oli pahimmassa tapauksessa johtanut nimitteilyyn ja kiusaamiseen. Somalinuoret tiedostivat yksinäisyyden tunteiden kautta ystävien merkityksen ja sen, miten paljon ystävät tuovat iloa ja positiivisuutta elämään. Sisaruksista oli tullut tärkeitä ystäviä (Mattsson, M., 2017.)

Työn tekemistä arvotettiin todella paljon molemmissa kansalaisuusryhmissä. Sekä Somaliassa että Irakissa on erikseen miesten ja naisten töitä. Työ koettiin tärkeäksi osaksi identiteettiä.

Virpi Sorsan (2003) tutkimukseen liittyvissä haastatteluissa tuli esille, että työttömyys koettelee ihmisen itsearvostusta. Islamilaisissa maissa etenkin miehen tehtävänä on oman perheen elättäminen. Tämän roolin menettäminen pakolaisuuden ja työttömyyden myötä koettelee miesten omanarvontuntoa. Heidän kokemuksensa omasta arvokkuudesta on kietoutunut niihin rooleihin, statuksiin ja asemiin, joita heillä on ollut kotimaassaan. Kun perheen elättäjän rooli sekä työstä ansaittu status ja asema yhteisössä häviävät pakolaisuuden myötä, joutuu miesten itseymmärrys koetukselle. (Sorsa, V., 2003.)

Keskeinen onnistuneen kotoutumisen mittari on integroituminen opiskelu- ja työelämään. Työnteko on myös väylä laajemman yhteisön jäseneksi. Työ on usein maahanmuuttajamiehille paitsi toimeentulon myös kunnian ja sosiaalisen statuksen lähde. Työllisyyden ongelmat voidaan ajatella olevan maahanmuuttajamiehelle erityisen raskaita. Kielitaidon puute on usein este työpaikan saamiseen. Kuitenkin käytännön kielitaidon saavuttamiseen vaadittaisiin kohtaamisia suomalaisten kanssa arjessa. Sosiaalinen pääoma edistää sosioekonomisen aseman nousua pidempään maassa olleilla maahanmuuttajamiehillä. (Tuomi-Mark & Salapuro, 2014, 8-10.)

Rahasta keskustellessa haastateltavien ikäerot olivat selvemmin näkyvillä. Nuorten mielestä talouteen ei oikein koskaan voi olla tyytyväinen eikä rahaa ole koskaan riittävästi. Taas iäkkäämmän henkilöt ajattelivat rahaa realistisesti ja totesivat, että on elettävä sillä rahalla minkä saa. Omaan talouteen koettiin olevan tyytyväisimmillään silloin, kun saa palkkaa, eikä ole etuuskien varassa.

Haastateltavien kotimaassa ei ole samanlaisia etuuksia kuin Suomessa. Osa vastaajista ajatteli, että etuudet ovat riittävästi, osa piti etuuksia liian pieninä. Myös suhtautuminen etuuskien saamiseen vaihteli, osan mielestä etuuksista puhuminen ujostuttaa. Työssäni olen huomannut, että asiakkaamme vertailevat saamiaan etuuksia.

Kompassia tehdessä ei kannata jäädä selvittämään asiakkaan etuustilan- teita, koska silloin asia jää helposti jumiin. Työssäni olen huomannut, että työntekijät, jotka eivät käsittele etuuksia pystyvät saamaan asiakkaisiin eri- laisen suhteen. Etuuksien myöntäminen on aina vallankäyttöä, ja myös asiakas sen tietää.

Kun kotouttamistyössä asiakkaille varmistetaan maassa asumisen alkuaikoina toimeentulon ja arjen sujumisen aineellisten edellytysten lisäksi yhteiskunnan käytäntöihin ja palvelujen ohjaaminen ja heille tarjotaan myös maassa elämiseen tarvittavaa tietoa, tuetaan samalla näin ollen muuttajien psyykkistä ja fyysistä hyvinvointia. (Vuori 2015, 395.)

Maahanmuuttajan velvollisuutena voidaan pitää suomen kielen opiskelua, mutta erityisen haasteen muodostavat tilanteet, joissa oppiminen ei suju. Pakolaisuuteen liittyvät kriisit voivat aiheuttaa keskittymisvaikeuksia, unettomuutta ja myös haluttomuutta, mikä edelleen vaikeuttaa kielen opiskelua. Suomessa melko harvoin aikuinen mies (tai nainen) on luku- ja kirjoitustaidoton, mutta pakolaisina saapuvien joukosta heitä löytyy. (Nyqvist, L & Hyvärinen, S. 2012, 34.)

Yhteiskunta saattaa asettaa tärkeysjärjestykseen kotoutumisen eri osa- alueita. Kielen oppiminen ja työllistyminen ovat tärkeimpiä kulmakiviä suomalaisen yhteiskuntaan kotoutumisessa. Osaltaan tämä tähtää taloudelliseen kotoutumiseen. Kielen oppiminen ja työllistyminen edes auttavat myös sosiaalista ja emotionaalista kotoutumista elämänpiirin laajentuessa ja taloudellisen turvan syntyessä. (Nyqvist, L & Hyvärinen, S. 2012, 29.)

Myös pääministeri Antti Rinteen hallitusohjelmaan (2019) on kirjattu, että maahanmuuttajien aktiivista kotoutumista suomalaiseen yhteiskuntaan vahvistetaan, tehostetaan ja nopeutetaan. Tämän lisäksi vahvistetaan kielikoulutusta työelämän ulkopuolella oleville maahanmuuttajataustaisille vanhemmille sekä selvitetään kotoutumiskoulutuksen vahvistamista niin, että se kattaa kaikki väestöryhmät eri koulutusasteilla yhdenvertaisesti ja mahdollistaa kotoutumiskoulutuksen ja siihen sisältyvän kielikoulutuksen myös niille maahanmuuttajille, jotka ovat työmarkkinoiden ulkopuolella. (Osallistava ja osaava Suomi 2019, 136-168.)

Sorsan (2003) tutkimuksessa osa haastatelluista miehistä kokee suomalaisen tasa-arvon ja ihmisoikeuksien vastaavan omaa arvomaailmaansa. Nämä miehet olivat naimattomia ja suhteellisen nuoria, joka voi olla yksi syy siihen, että heidän on helpompi omaksua suomalaisen kulttuurin tapoja ja arvoja. Heillä ei kotimaassa ole ollut vielä vankkaa yhteiskunnallista asemaa ja statusta perheessä, jonka vuoksi näistä luopuminen ei tuota Suomessa yhtä suuria ongelmia kuin niillä miehillä, joiden statusasema on kotimaassa ollut korkeampi. Mahdollisuus tavata vapaasti naisia ja seurustella heidän kanssaan oli nuorten miesten mielestä hyvä asia. (Sorsa, V., 2003.)

Monet maahanmuuttajat tarvitseva tukea ammatilliseen koulutuksensa ja täydennyskoulutuksensa suunnitteluun. Monet eivät tiedä, millaisilla toimenpiteillä ja lisäkoulutuksilla he voisivat täydentää hankkimaansa ammattitaitoa työllistyäkseen suomalaisille työmarkkinoille, kun asiantuntijoillekin oikeiden polkujen löytäminen voi olla vaikea tehtävä. Ei ole välttämättä mielekäästä, että sorvaajasta koulutetaan kokki, kirjanpitäjästä myyjä, toimistovirkailijasta ompelija tai runoilijasta metallimies, koska samalla menetetään niitä resursseja, joita ihmisillä on mukanaan Suomeen tullessaan (Suokonautio 2008, 82.)

Sanna Mäki (2013) Pro Gradu tutkimuksessaan nostaa esiin, että kohtaamisessa kertautuu sosiaalityön ristiriitainen luonne. Kysymyksessä on työ, jossa yhdistyy sekä tuen että kontrollin elementit. Hyvässä mielessä kontrolli asiakassuhteessa merkitsee, että hyvän vuorovaikutuksellisen suhteen kautta asiakkaalle jää lopuksi tunne tuesta huolimatta mahdollisesta kontrollin käytöstä. (Mäki, 2013,59.)

Sosiaalityön asiakkailla voi olla lähtökohtaisesti haastavaa ottaa yhteyttä sosiaalitoimeen, sillä taustalla voi olla pelkoja ja epäilyksiä oman asian vakavuudesta: onko minulla oikeutta kysyä tästä tilanteesta, mitä minulle sanotaan? Sosiaalityön asiakassuhteessa ensikohtaamisessa on kysymys vuorovaikutuksen kautta tapahtuvasta tunnustelusta puolin ja toisin, jossa on otettava huomioon asiakkaan ja työntekijät erilaiset asemat. Työntekijä omaa sekä institutionaalista että ammatillista tietoa ja on asiakkaaseen suhteutettuna asiantuntija-asemassa. (Mäki 2013,63)

Tätä Mäen esittävää huomiota en haastatteluissa huomannut. Ainoassa kommentissa sosiaalitoimistosta apu koettiin positiiviseksi kokemukseksi. Minua ihmetytti myös se, ettei sosiaalitoimen palveluita nimetty missään kohtaa elämään vaikuttavana tekijänä.

9 POHDINTA

Tehdessäni miehille Kompasseja ja kirjatessani miesten antamia merkityksiä. Menetelmästä ollaan tekemässä arviointiinkin sopivaa välinettä, mutta itse koen, että Kompassi on enemmän asiakkaan itsearviointia ja tätä kautta työn väline. Kompassi toimi hyvin tutkimuksessani aineiston keräämiseen.

Aikaisempi työssäni käyttämämme kotoutumisen seuranta -menetelmä oli monisivuinen lomake, johon on kerätty kysymyksiä eri aihealueilta. Kysymykset liittyvät käytännön asioihin ja perheillä esimerkiksi lasten kasvatukseen uudessa kulttuurissa. Lomake täytettiin kaikille kotoutumisajan asiakkailla kaksi kertaa kolmen vuoden kotoutumisen aikana. Lomakkeeseen on tarkoitus kirjata asioita, joissa asiakkaat tarvitsevat apua ja panostaa niihin.

Lomake kehitettiin toisen kaupungin mallin mukaisesti. Tämä lomake koettiin kuitenkin aikaa vieväksi työllistäväksi.

Aikaisempi lomake oli alun perin tehty asiakkaan oman kotoutumisen seuraamiseksi ja samalla työntekijälle työkaluksi jatkotyöskentelyyn. Myöhemmin lomakkeesta tehtiin työn seurannan väline, johon lomake ei mielestäni sopinut.

Kompassi voisi mielestäni olla työntekijöiden apuvälineenä keskustelussa, jotta kaikki oleelliset asiat tulisi käsiteltyä. Mielestäni, työntekijä voisi asiakkaan tapaamisella kysellä asioita ja tarvittaessa tapaamisen jälkeen siirtää tiedot Kompassin muotoon, jos niin halutaan. Jos asiakastapaamisesta tehdään ”kyselytilanne” saattaa se olla jännittävä ja mahdollisesti vaikuttaa tuloksiin.

Kotoutumisen seurannan merkitystä tulee miettiä. Seurataanko kotoutumista kunnan palveluiden kehittämiseksi vai asiakkaalle oman kotoutumisen seurantaan. Kunnan palveluita miettiessä, pitää asiakkaiden taustat ottaa huomioon. Kotoutumistyö on voit tehdä hyvin, vaikka asiakkaan kotoutuminen ei ole edennyt ”tavoitteeseen”. Kotoutumisen seurannan menetelmän kehittäminen on haastavaa. Kaikilla asiakkaille ei ole mahdollisuuksia oppia samoja asioita esimerkiksi luku- ja kirjoitustaidottomuuden vuoksi, joten onko työ tehty silloin huonosti?

Tutkimusta tehdessäni minun oli vaikea kysyä vain kompassin kysymyksiä, koska mielessäni oli paljon muita avaamia kysymyksiä. Kompassia tehdessä tuleekin sopia, pysytäänkö tarkasti Kompassin aiheissa, vai ovatko kysymykset ja aiheet vain suuntaa antavia. Käsitteitä ja kysymyksiä kysyessä tulee myös miettiä kulttuuriset erot. Varsinkin meidän toimistossamme asiakastapaamisella on yleensä paikalla asiakas, työntekijä ja tulkki. Jokainen katsoo maailmaa omasta näkökulmastaan.

Samalla tulee myös miettiä sitä, milloin asiakas on kotoutunut. Ajatellaanko että henkilö on kotoutunut, jos hänellä on työpaikka, vaikka hän ei ymmärtäisi saapuvaa postia tai osaisi hakea apua? Entä onko asiakas kotoutunut, jos hän osaa hakea sosiaalietuuksia. Kotoutammeko asiakkaita sosiaalipalveluiden asiakkaaksi? Tässä on kysymyksiä, joita tulevaisuudessa opinnäytetöissä voisi lähteä miettimään.

Sosiaalityössä on käytettävissä myös muita lomakkeita esimerkiksi palvelutarpeen arviointi. Jatkossa kannattaa miettiä, miten Kompassia ja palvelutarpeen arviointia voisi yhdistää tai ainakin kehittää, jottei asiakkaalta kysytä monta kertaa samoja asioita. SPR on tehnyt kotoutumiskaaren, myös tätä kannattaa käyttää hyödyksi, kun mietitään sitä, mihin kotoutumisen vaiheeseen Kompassi sopii parhaiten. Kotoutumiskaari löytyy Suomen Punaisen Ristin verkkosivuilta ja sitä on tehty monille eri kielille.

Kompassia tehdessäni mielestäni keskustelua helpotti se, että miehet saattoivat ajatella, että nyt ei puhuta minun elämästäni vaan etsitään merkityksiä tutkimusta varten.

Tulkin käyttö kyselytilanteessa on suotavaa, koska silloin käsitteitä voi avata paremmin. Joitakin suomalaisia käsitteitä ei välttämättä ole olemassa kaikilla kielillä, siksi työntekijän tulee valmistautua myös selittämään käsitteitä ilman että johdattelee asiakasta.

Tällä hetkellä puhe Kompassista on vähän vähentynyt ja uutena menetelmänä mainitaan Kykyviisari. Kuitenkin kaikissa kotoutumisen seurannan menetelmissä on hyvä pitää mielessä samat kysymykset siitä, mitä varten menetelmä on ja kuinka asioita kysytään.

LÄHTEET

Alitolppa-Niitamo, A. (1994). Kun kulttuurit kohtaavat. Keuruu: Kustannus-osakeyhtiö Otavan painolaitokset.

Anis, M. sosiaalityö ja maahanmuuttajat lastensuojelun ammattilaisten ja asiakkaiden vuorovaikutus ja tulkinnat. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja D 47/2008

Allardt, E. (1976). Hyvinvoinnin ulottuvuuksia. Porvoo: WSOY

Arnkil, T. (2018). Kotokompassi. Koulutus. 23.4.2018 Hämeenlinna

Beqiri, N. (2011). Asuinympäristö ja kotoutuminen: Tutkimus asumisen keskittymisen vaikutuksista maahanmuuttajien kotoutumiseen. Pro gradu-tutkielma. Sosiologia. Lapin yliopisto.

Berry, John W. (1980). Acculturation as varieties of adaptation. Teoksessa Acculturation: Theory, Models and Some New Findings. A. M. Padilla (toim.). Boulder, CO: Westview, 9–25.

Berry, J. W. (1984). Cultural relations in plural societies: alternatives to segregation and their socio-psychological implications. Teoksessa M. Brewer & N. Miller (toim.) Groups in Contact New York: Academic Press, 11–27.

Degni, F., Pöntinen, S. & Mölsä, M. (2006). Somali parents' experiences of bringing up children in Finland: exploring social-cultural change within migrant households. Forum Qualitative Sozialforschung 7(3), sivut 1-12

Eronen, A., Härmälä, V., Jauhiainen, S., Karikallio, H., Karinen, R., Kosunen, A., Laamanen, J-P., & Lahtinen, M. Maahanmuuttajien työllistyminen. Taustatekijät, työnhaku ja työvoimapalvelut. Työ- ja elinkeinoministeriö. 2014. Haettu 1.11.2019 osoitteesta <https://tem.fi/documents/1410877/2859687/Maahanmuuttajien+ty%C3%B6llistymisen+10022014.pdf>

Eskola, J. & Suoranta, J. (1998). Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 3. uudistettu painos. Tampere: Vastapaino.

Hallintolaki 6.6.2003/434 Haettu 15.11.2019 osoitteesta <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2003/20030434>

Hassinen-Ali-Azzani, T. (2002). Terveys ja lapset ovat Jumalan lahjoja. Etnografia somalialaisten terveystieteistä ja perhe-elämän hoitokäytännöistä suomalaisen kulttuuriin siirtymävaiheessa. Väitöskirja. Kuopion yliopisto. Haettu 1.10.2019 osoitteesta http://epublications.uef.fi/pub/urn_isbn_951-781-934-x/urn_isbn_951-781-934-x.pdf

Huttunen, L. (1999). Koti, paikka ja identiteetti maahanmuuttajien omaelämäkerroissa Siirto-laisuusinstituutti Turku. Tampereen yliopisto, Sosiologian ja sosiaalipsykologian laitos. Haettu 15.10.2019 osoitteesta http://www.migrationinstitute.fi/files/pdf/artikkelit/koti_paikka_ja_identiteetti_maahanmuuttajien_omaelamakerroissa.pdf

Hämäläinen-Kebede, S. (2003). Maahanmuuttajien terveydenedistäminen esimerkkinä kurdipakolaiset Pro gradu- tutkielma Terveyskasvatus. Jyväskylän yliopisto.

Jokinen, A., Juhila, K. & Suoninen, E. (2012). Kategoriat, kulttuuri & moraalit. Tampere: Vastapaino.

Kettunen, I (2016). Kompassi-menetelmä aikuissosiaalityöhön ja asiakkaan avuksi Talentia-lehti. 4/2016 haettu 15.10.2018 osoitteesta <https://www.talentia-lehti.fi/kompassimenetelma-aikuissosiaalityohon-ja-asiakkaan-avuksi/>

Kiviniemi, K. (2001). Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa J. Aaltola, R. Valli. (toim.). Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Jyväskylä: PS-kustannus.

Kiviniemi, K. (2010). Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa Aaltola, Juhani & Valli, Raine (toim.): Ikkunoita tutkimusmetodeihin II - Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. PS-kustannus. Juva

Kotamäki, P. (2012). Jalkapallo nuorten maahanmuuttajamiesten kotouttajana. Pro Gradu-tutkielma. Liikuntapedagogiikka. Jyväskylän yliopisto

Kotoutumislaki ohjaa kotouttamista. Työ- ja elinkeinoministeriö. Haettu 1.11.2019 osoitteesta <https://kotouttaminen.fi/kotoutumislaki-ohjaa-kotouttamista>

Kotoutumispalvelujen järjestäminen kunnassa. Kotouttaminen. Työ- ja elinkeinoministeriö haettu 28.11.2019 osoitteesta <https://kotouttaminen.fi/kotoutumispalvelut>

Kotouttamispolitiikka edistää maahanmuuttajien osallisuutta. Työ- ja elinkeinoministeriö haettu 28.11.2019 osoitteesta <https://tem.fi/kotouttamispolitiikka>

Kotoutumisen seurannan indikaattorit. Työ- ja elinkeinoministeriö haettu 21.11.2019 osoitteesta <https://kotouttaminen.fi/indikaattorit>

Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 22.9.2000/812 Haettu 15.11.2019 osoitteesta <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2000/20000812>

Laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta 493/1999. Haettu 17.12.2019 osoitteesta <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1999/19990493#Pidp447860128>

Liebkind, K. (2000). Kun kulttuurit kohtaavat. Teoksessa Liebkind, K. (toim.) Monikulttuurinen Suomi. Etniset suhteet tutkimuksen valossa. Tampere: Tammer-Paino Oy.

Maahanmuuttajat. Väestöliitto. Haettu 2.11.2019 osoitteesta https://www.vaestoliitto.fi/tieto_ja_tutkimus/vaestontutkimuslaitos/tilastoja/maahanmuuttajat/

Maahanmuuttajien mielenterveys. THL haettu 15.10.2018 osoitteesta <https://thl.fi/fi/web/mielenterveys/mielenterveyden-edistaminen/maahanmuuttajien-mielenterveys>

Maahanmuuttajien määrä. Väestöliitto. Haettu 1.10.2018 osoitteesta http://www.vaestoliitto.fi/tieto_ja_tutkimus/vaestontutkimuslaitos/tilastoja/maahanmuuttajat/maahanmuuttajien-maara/

Maahanmuuttovirasto. tilastot. Haettu 28.11.2019 osoitteesta <http://tilastot.migri.fi/#applications/23330>

Martin, A., Mäntylä, M., Pakka, M. (2013). Maahanmuuttajien kotouttaminen maaseudulle kolmannen sektorin yhteistyönä Vaasan yliopisto Levón-instituutti Vaasa haettu 1.11.2019 osoitteesta http://www.uva.fi/materiaali/pdf/isbn_978-952-476-460-5.pdf

Mattson, M. (2017). Monipuoliset hyvinvoinnin tekijät osana somalinuorten onnistunutta akkulturaatiota. Pro gradu- tutkielma. Kasvatustiede. Tampereen yliopisto.

Mikkonen A. (2005). Työttömät ja työvoiman ulkopuolella olevat maahanmuuttajat: kokemuksia kotouttamistoiminnasta. Teoksessa Alitolppa-Niitamo, Anne, Söderling, Ismo ja Fågel, Stina (toim.) 2005. Olemme muuttaneet. Näkökulmia maahanmuuttoon, perheiden kotouttamiseen ja ammatillisen työn käytäntöihin. Väestöliiton julkaisuja. Helsinki: Vammalan kirjapaino Oy.

Miten kompassia käytetään eli kompassin filosofia ja eettinen koodisto työntekijälle. Graphing Life®. Haettu 14.12.2019 osoitteesta <https://support.graphinglife.io/tarkeaa-lukea>

Mäkelä, K. (1990). Kvalitatiivisen aineiston analyysi ja tulkinta. Helsinki: Gaudeamus.

Mäki, S. (2013). Narratiivinen tutkimus miesten kohtaamisen ja kuulluksi tulemisen kokemuksista sosiaalityön asiakkuudessa. Pro gradu- tutkielma. Sosiaalityö. Lapin yliopisto.

Pakolainen pakenee vainoa kotimaassaan. Sisäministeriö. haettu 1.11.2019 osoitteesta <http://intermin.fi/maahanmuutto/turvapaikanhakijat-ja-pakolaiset>

Pakolaisuus Suomessa. Pakolaisapu- Haettu 21.11.2019 osoitteesta <https://pakolaisapu.fi/pakolaisuus/pakolaisuus-suomessa/>

Räty, M. (2002). Maahanmuuttaja asiakkaana. Tampere: Tammer-Paino Oy.

Saukkonen, P. (2017). Kotoutumisen seurantajärjestelmän kehittäminen Helsingin Kaupungilla. 2017:2 TUTKIMUSKATSAUKSIA https://www.hel.fi/hel2/tietokeskus/julkaisut/pdf/17_08_31_Tutkimuskatsauksia_2_Saukkonen.pdf

Schubert, C. (2013). Kotoutumisen psykologiaa. Teoksessa Alitolppa-Niitamo, A., Fågel, S., & Säävälä, M., (toim.) Olemme muuttaneet – ja kotoutumme. Maahan muuttaneen kohtaaminen ammatillisessa työssä. Helsinki: Väestöliitto, 63-77.

Sorsa, V. (2003). *"Kolme korvaa, kaksi nenää ja neljät silmät"* - tutkimus suomalaisen yhteiskunnan ja suomalaisuuden ilmenemisestä pakolaishaastatteluissa. Pro gradu- tutkielma. Sosiologia. Jyväskylän yliopisto

Suokonautio, J. (2008). palapelin palat paikoilleen Maahanmuuttajien kokemuksia kotoutumiskoulutuksesta ja ehdotuksia sen kehittämiseksi Työ- ja elinkeinoministeriö Euroopan sosiaalirahasto 2000-2006 Helsinki 2008

Talib, M., Löfström, J. & Meri, M. (2004). Kulttuurit ja koulu. Avaimia opettajalle. Vantaa: Dark Oy.

Tilastot ja seuranta. Työ- ja elinkeinoministeriö haettu 28.11.2019 osoitteesta <https://kotouttaminen.fi/tilastot-ja-seuranta>

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2018). Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Tammi.

Helsinki. Tuomisto, S. (2017). *Pakolaiskriisi sanomalehden sivuilla*. Pro gradu -tutkielma. Aluetiede. Vaasan yliopisto

Ulkomaalaislaki 301/2004 Haettu 15.11.2019 osoitteesta <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2004/20040301>

Usein kysyttyjä kysymyksiä laadullisesta tutkimuksesta Kysymykset koonnut ja vastaukset laatinut osana syksyn 2008 Business Research Methods –kurssia Elina Henttonen 3.12.2008

Valtion kotouttamisohjelma haettu 14.10.2018 osoitteesta <https://tem.fi/documents/1410877/3342347/Valtion+kotuttamisohjelma+21092012.pdf>

Vieraskieliset. Tilastokeskus. (2019). haettu 10.10.2019 osoitteesta <http://www.stat.fi/tup/maahanmuutto/maahanmuuttajat-vaestossa/vieraskieliset.html>

Vuori, J. (2015). Kotouttaminen arjen kansalaisuuden rakentamisena. Yhteiskuntapolitiikka 80 (4), 395-404. Haettu 15.10.2018 osoitteesta <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/129563/vuori.pdf?sequence=1>

Välimaa, O. (2011). Kategoriat ongelman selontekoina. Pitkäaikaistyöttömyydestä neuvottelemisen ja sen rakentuminen haastattelupuheessa. Väitöskirja. Acta Universitatis Tamperensis 1589. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print.

Suostumuslomake

Suostun haastatteluun, jossa selvitetään pakolaistaustaisten maahanmuuttajamiehen antamia merkityksiä Kompassi-menetelmän osa-alueille.

Olen tietoinen opinnäytetyöstä, sen tarkoituksesta ja tavoitteista. Minulla on milloin tahansa mahdollisuus keskeyttää tutkimus syytä ilmoittamatta.

Lomake on käyty läpi oman äidinkielen tulkin kanssa.

Paikka ja aika

Tutkimukseen osallistuvan allekirjoitus ja nimenselvennys

Jos Teille tulee jotain kysyttävää koskien opinnäytetyötä ja sen toteutusta, vastaan mielellämme.

Hanna Turunen

Hämeen ammattikorkeakoulu

hanna.turunen@student.hamk.fi

Ohjaava opettaja

Outi Välimaa

outi.valimaa@hamk.fi